

Ludo Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
37/2013
21. september 2013

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ÚSTRETOVO ZAMETÁME
CHODNÍKY HOMOSEXUÁLOM
Strana 4.

DLHÝ TIEŇ APOKALYPSY
V SÝRII - A SLOVENSKO
Strana 5.

POMÝLENÍ ĽUDIA HĽADAJÚ
FALOŠNÉ RAJE
Strana 6.

NÁŠ ŠTÁT SA RODIL
V PRIBINOVEJ NITRE
Strana 8.

AJ MY SME MALI
SVOJHO PAGANINIHO
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Cesty sú spojnice. Nespájajú len dva body, teda východiskový a cieľový, spájajú všetko. Mestá, obce, podniky, ľudí. Myslím v tomto prípade cesty pozemné. Je celkom jedno, či sú to komunikácie obecné, mestské, krajské alebo štátne. Dôležité je, že niekto ich využíva a niekto aj spravuje. Ten, kto ich využíva, za to i platí. Ten, kto ich má spracovať, berie peniaze. Cesty vedú z jedného bodu do druhého, peniaze idú z jednej kasy do druhej.

Všetko, čo sa dialo na slovenských cestách počas predchádzajúcej zimy, má dohru v zlých spomienkach vodičov, cestujúcich, majiteľov prepravných prostriedkov. Cestári majú svoje argumenty, správcovia ciest tiež svoje až svojské a poškodení z dopravných kolízií takisto. Mnohí chcú peniaze od poisťovní, tie platiť nechcú, lebo strašne rady peniaze berú, ale absolútne nerady ich vyplácajú. Vymáhať následné škody po kolíziách na slovenských cestách, ktoré si vodiči nespôsobili sami, to si žiada naozaj pevné nervy a veľa času. Po zime sme mali na cestách a okolo nich jarné diery a letné horúčavy s búrkami. Opäť to neznamenalo viac bezpečnosti v pozemnej premávke, práve naopak.

Zažil som v uplynulom lete niekoľko vážnych kolíznych dopravných situácií, kde išlo nielen o plechy, ale aj o životy a zdravie ľudí na cestách. Niektoré havárie som videl na Slovensku, niektoré v susedných štátoch. Nuž a ukázali sa rozdiely. Na slovenských cestách sa pomoci nedočkáte rovnako rýchlo, ako napríklad v Rakúsku či Maďarsku. Nechcem to tvrdiť všeobecne, ale skúsenosti to potvrdzujú. Na Slovensku máme napríklad absolútne kvalitnú cestu nazvanú Pribína, mnoho obetavých záchranárov a veľa solidárnych vodičov. Ale máme aj veľa zlých ciest, alibistických správcov nekvalitných komunikácií a nehorázne veľa cestných pirátov, ktorí sú potenciálnymi vrahmi. Cesty sa vždy dajú opraviť. Psychopátov však treba odstrániť! Nielen z cestnej premávky...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

ES-HZDS po vyše dvadsiatich rokoch existencie nemá predsedu strany

Vladimír Mečiar neprišiel ani na snem

Eva ZELENAYOVÁ - Foto: archív SNN

Ak by sa Vladimír Mečiar v roku 1991 správal tak ako v súčasnosti, zrejme by samostatná Slovenská republika nevznikla. Roku 1990 v prvých slobodných voľbách v bývalom Česko-Slovensku zvíťazila na Slovensku Verejná strana (VPN). Predsedom slovenskej vlády sa stal V. Mečiar, ktorého kabinet už v tom čase pripravoval súbor kompetenčných zákonov v súlade s volebným programom VPN – Šanca pre Slovensko. Mali presunúť časť zodpovednosti z federálnych orgánov na republikové. Ibaže skupina okolo Fedora Gála sa čoraz viac angažovala za zachovanie pôvodného unitárneho modelu federácie.

V. Mečiar v časoch svojej politickej slávy (1992) s V. Klausom.

Vnútri VPN tento postup 5. marca 1991 vyústil do vytvorenia platformy Za demokratické Slovensko. Na jej čele stál V. Mečiar. Odvolanie Mečiara z vlády znamenalo definitívne rozbitie VPN a z jej platformy vzniklo Hnutie za demokratické Slovensko, ktoré ministerstvo vnútra zaregistrovalo 3. mája 1991. Predsedom hnutia sa stal Vladimír Mečiar a bol ním nepretržite 22 rokov až do tohtoročného septembrového snemu

v Banskej Bystrici, kam jednoducho neprišiel.

■ SR – ČR: ROVNÝ S ROVNÝM

HZDS v roku 1992 na čele s Mečiarom sa rozhodlo ísť do volieb samostatne s programom, ktorého prvým bodom a nosným pilierom bolo: „Demokratickým a legitímnym spôsobom zaviesť emancipačný vývin Slovenska – vyhlásiť zvrchovanosť Slovenskej republiky, prijať Ústavu SR, usilovať

sa o získanie medzinárodnoprávnej subjektivity...“ Jednoducho, išlo o nové usporiadanie vzťahov s Českou republikou na princípe rovný s rovným. HZDS so svojím programom vyhralo voľby v roku 1992, získalo 37,26 percenta hlasov voličov. Okrem SDĽ (14,70) žiadna iná strana neprekročila desaťpercentnú hranicu získaných preferencií. Júnové voľby teda znamenali splnenie cieľov HZDS v oblasti emancipácie Slovenska. Výsledkom bol napokon vznik samostatnej Slovenskej republiky 1. januára 1993.

■ MEDIÁLNA HYSTÉRIA

Vznik samostatného štátu sprevádzala na Slovensku mediálna hystéria. Hoci medzinárodné spoločenstvo oceňovalo „zamatový“ rozchod dvoch suverénnych národov. SDĽ to na tlačovej konferencii vysvetlila veľmi jasne – nepôjdeme do vlády až potom, keď sa budú privatizovať koliby a salaše. Proti HZDS sa spojila pravica s ľavicou i strany maďarskej národnostnej menšiny a na pol roka prevzali moc v štáte. Voľby v roku 1994 opäť suverénne vyhralo

HZDS a vytvorilo koalíčnú vládu. Vyhralo voľby aj v roku 1998, hoci sa do týchto volieb na Slovensku vložil takmer celý svet. Novinári absolvovali zahraničné školenia, aktivizovali sa mimovládne organizácie, domáca opozícia iniciovala demarše proti vláde, ktoré potom boli odsielané z európskych inštitúcií, v médiách sa vyjadrovali zahraniční politici s odporúčaniami, aby Slováci zmenili vládu, lebo inak sa do Európskej únie nedostaneme.

Rok 1998 znamenal veľký zlom v živote HZDS. Hoci strana iba postupne strácala podporu voličov, nedá sa prehliadnuť rola V. Mečiara v procese postupného zániku strany. Objavilo sa viacero káz z minulosti. Preto sa nestal prezidentom ako V. Klaus v Čechách. No historický podiel na vzniku štátnosti mu nik nevezme. Ani politici, občianski aktivisti či tzv. objektívni novinári. V publicistickej rozhlasovej relácii Z prvej ruky dokonca nemenovaný moderátor, považovaný za najskúsenejšieho spravodajcu RTVS, priatela k Mečiarovým kauzám aj vznik samostatnej Slovenskej republiky...

3 OTÁZKY PRE:

akad. mal. Andreja SMOLÁKA, organizátora výtvarného festivalu v Snine

Dvadsať kapitol jedinečnej umeleckej kroniky

• Do širokej palety vašich kultúrnych a spoločenských aktivít neodmysliteľne patrí organizovanie Medzinárodného výtvarného festivalu v Snine, ktorý na prelome septembra a októbra napíše už svoju dvadsiatu kapitolu. Čo by ste z tejto nevšednej umeleckej kroniky zvlášť vyzdvihli?

Ťažko je čosi uprednostniť, veď za ten čas je to nespočetné množstvo podujatí s účasťou vyše 500 autorov (mnohí z nich boli pod Vihorlatom viacnásobne) zo 45 krajín všetkých kontinentov. Popri výtvarníkoch v sprievodných podujatiach účinkovali poprední slovenskí a českí umelci ako trebárs L. Ťažký, B. Hečko, R. Čižmárík, M. Kráľovičová, J. Jakubisko, M. Zimková, M. Hajosyová, V. Hudeček, P. Michalica, A. Miro, T. Baník, V. Schiffer, T. Bártafay, ktorý je od začiatku MVF čestným predsedom festivalového výboru, S. Sklovská, Divadlo A. Duchno-

viča, Divadlo West, Štátna filharmónia Košice a desiatky ďalších umelcov a telies. A takto by som mohol pokračovať. Musím len vysloviť vďaka všetkým, ktorí pomohli vytvoriť podmienky na vznik vyše 5 000 umeleckých diel, ktoré obohatili fond kultúry u nás aj v zahraničí.

• Takúto reputáciu nemá ani jedno podobné podujatie na Slovensku a istotne ste aj na tohtoročný jubilejný MVF pripravili zaujímavý tvorivý, prezentačný i spoločenský program aj so zreteľom na vaše vlastné životné jubileum. Aké budú dominanty XX. MVF v Snine?

Je to tak, ako vravíte. Na Slovensku sa každý rok organizuje množstvo rôznych plenérov alebo iných výtvarných podujatí. Mal som to šťastie, že keď som prišiel s týmto nápadom, mal som naporúdzí skúsených a zbehlých partnerov – brat Miro, básnik Čižmárík,

profesor Klivar z Prahy – a hneď sme toto podujatie koncipovali ako festival. A naozaj to bol a je festival výtvarného umenia. Nebol by som spravodlivý, keby som niekoho alebo niečo vyzdvihol ako jeho dominantu...

• Nemožno obísť fakt, že doteraz ste vždy úzko spolupracovali so sninským Domom Matice slovenskej. V čom bol prínos tejto inštitúcie a jej pracovníkov?

Zhodou okolností obidve naše inštitúcie sídlia v Dome kultúry, ktorý bol vyprojektovaný ešte v socializme. Sme susedia. Priestory galérie sú veľmi pekné, ale priestory Domu Matice sú lepšie a väčšie. Každoročne tam vzniká veľký ateliér. Neopakovateľná atmosféra, sila inšpirácie, priateľstva a lásky. Múzy sa tu snúbia už dvadsať rokov. Koniec koncov riaditeľ Domu je tiež výtvarník. Čo k tomu dodať?

Zhovárал sa Emil SEMANCO

Foto: archív

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V SNN 38/2013
SI PREČITATE

■ Slovenský Jeruzalem na Spiši je kultúrnym a duchovným bohatstvom národa
■ Slováci za hranicami: Krajské hlasné volanie po zjednotení spoločnosti
■ Redakčná beseda so starostami dotknutých obcí o problémovej rómskej reforme

Neobyčajný zákon z dielne Obyčajných ľudí v parlamente čaká na tretie čítanie

Po reforme už viac nebudú koláče bez práce

Ivan BROŽÍK - Foto: minv.sk

Septembrová, poprázdňinová schôdza Národnej rady Slovenskej republiky priniesla dlho očakávané rozhodnutie. Štát už sa naďalej nenechá využívať tou časťou obyvateľstva, ktorá nemá ani najmenšiu snahu prispôbiť sa normám a obvyklým zásadám občianskeho spolužitia. Štát už nebude o systéme sociálnej pomoci uvažovať v dvoch kategóriách – ako o záchrannej sieti pre tých, ktorí ju potrebujú nie vlastným zavinением, a ako o záchrannej sieti pre tých, ktorí usúdili, že im na život takáto podpora štátu bohato vystačí.

Rómsku reformu pripravoval splnomocnenec s ministerstvom vnútra.

Ak niekto v našej spoločnosti nezačne zvyčajnú hru na „ústavný súd“, potom ide o riešenia, slovami Igora Matoviča, „... ktoré naprávajú najväčšie krivdy, ktoré súčasný systém zasieval medzi pracujúcich a sociálne odkázaných občanov. Toto je tvrdšia časť reformy, ktorá spraví poriadok“.

■ JASNE A STRUČNE

Autor návrhu, splnomocnenec vlády pre menšiny Peter Pollák: „Ľudia nebudú mať koláče bez práce. Ak deti sociálne odkázaných rodičov budú ubližovať svojim spolužiakom a učiteľom, príspevok za dochádzku do školy ich rodičia nedostanú.“ Inak povedané, sociálne odkázaní rodičia budú musieť dohliadať na to, aby ich deti dodržiavali školský poriadok a mali riadnu dochádzku. V opačnom prípade príspevok za dochádzku detí

do školy nedostanú. V súčasnosti je to na jedno dieťa 17 eur a 20 centov. Mimochodom, deti a ich rodičia z doterajšej bežnej „majority“ nikdy takýto príspevok nedostávali.

Prí štvorčlennej rodine, kde ani jeden z rodičov nepracuje, by suma sociálnych dávok klesla zo 156 eur na 36 eur. Základná dávka v hmotnej núdzi pre jednotlivca sa má od začiatku budúceho roka zvýšiť o 1,1 eura na 61,6 eura. Pre jednotlivca s najviac štyrmi deťmi má ísť o nárast o 2,1 eura na 117,2 eura. Mimochodom, súčasťou reformy bude aj presunutie niektorých kompetencií starostov na úrad práce. Je známe, že v niektorých obciach bolo zamestnaných na aktivačných prácach až niekoľko sto ľudí, a pritom nikdy ich nikto nevidel odpracovať ani hodinu. Tak isto je známe, že v niektorých obciach sa

starostovia „odvďačovali“ svojim voličom nadštandardnými dávkami.

■ POVEDAL PRAVDU

„Slovensko nie je taká bohatá krajina, aby rozdávala peniaze práceneschopným ľuďom zadarmo,“ cituje tlačové vyhlásenie hnutia Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti Petra Polláka, splnomocnenca vlády pre Rómov. Zodpovednosť za vykonávanie týchto prác sa presúva z obce na príslušný úrad práce. „Je to závažná zmena a nechceme spôsobiť, že neprípravenosť obcí spôsobí odpor voči našej reforme. V prvej fáze dávame priestor obciam, ktoré sa budú chcieť prihlásiť do tohto programu dobrovoľne. Oproti ostatným obciam získajú tieto obce viac peňazí na potrebné práce či nákup techniky,“ vysvetlil Peter Pollák.

Literárny vedec a prekladateľ Jozef Felix by sa v tomto roku dožil sto rokov

Vynikol v romanistike aj v slavistike

Eva SVOBODOVÁ - Foto: books.sk

V tomto roku sme mali možnosť pripomenúť si nedežité sté narodeniny uznávaného literárneho kritika a vedca Jozefa Felixa, priekopníka moderného prekladu, ktorý sa narodil 27. mája 1913 v Ružomberku a zomrel 4. apríla 1977 v Bratislave. Po vychodení základnej ľudovej školy v rodisku pokračoval v štúdiu na Štátnom reálnom gymnáziu v Ružomberku. V rokoch 1931 – 1935 študoval slovenčinu a francúzštinu na Univerzite Komenského v Bratislave, tiež na Karlovej univerzite v Prahe.

A jeden rok pred absolútoriom dokonca aj na parížskej Sorbonne. Po promócií nastúpil v roku 1935 na svoje prvé pôsobisko ako stredoškolský profesor v Gymnáziu v Kláštore pod Znievom. Zanedlho – už o tri roky – prešiel do Štátneho gymnázia v Bratislave, kde pôsobil do roku 1944. Doktorát z filozofie získal počas svojho pôsobenia v Bratislave, konkrétne v roku 1940.

■ ZÚČASTNIL SA NA ODBOJI

Jozef Felix sa vždy spoločensky angažoval, aktívne sa zapojil do Slovenského národného povstania, dokonca prispieval do povstaleckej tlače a rozhlasa. V povojnových rokoch bol dramaturg činohry Slovenského národného divadla

v Bratislave. Na prelome štyridsiatych a päťdesiatych rokov pracoval v Ústave slovenskej literatúry SAV, ale aj ako redaktor a editor Slovenského vydavateľstva krásnej

MEDAILÓN

literatúry a mal nemalé zásluhy na vydávaní diel klasikov slovenskej literatúry. Popritom v rokoch 1941 – 1950 stihol redigovať i edíciu prekladovej tvorby Spoločnosť priateľov klasických kníh. Začiatkom šesťdesiatych rokov pokračoval vo svojej odbornej práci v Ústave slovenskej literatúry SAV a keď vznikol Ústav svetovej literatúry a jazykov SAV bol už vedeckým pracovníkom v jeho romanistickom oddelení, pretože v roku 1966 získal

hodnosť kandidáta vied. O rok neskôr sa habilitoval na docenta a pôsobil na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Tu prednášal dejiny románskych literatúr a v neposlednom rade pôsobil aj ako vedúci Katedry francúzskej literatúry.

■ VÝRAZNÁ OSOBNOSŤ

Jozef Felix bol výraznou osobnosťou literárnej vedy tak v romanistike, ako aj v slavistike a v literárnej kritike. Dôkazom toho sú jeho prvé kritické články a recenzie, ktoré začal písať už v polovici 30. rokov 20. storočia. Publikoval v Eláne, Slovenských pohľadoch a počas vojny aj v Národných novinách. Mapoval tvorbu našich medzivojnových autorov, napríklad Valentína Beniaka, Laca Novomeského, Jána

Kostru a iných. Zaujímala ho tiež tvorba nadrealistov i autorov lyrizovanej prózy. Neskôr po vojne, najmä v päťdesiatych rokoch minulého storočia, svoju pozornosť intenzívnejšie obrátil na prekladateľskú činnosť a problematiku románskych literatúr. Jeho najdôležitejšie štúdie o dielach románskych autorov vyšli knižne pod názvom Cesty k veľkým (1957). Kritiky orientované na domáciach, ako aj na inonárodných autorov nájde v publikácii Harlekýn sklonený nad vodou (1965). Literárne štúdie, ktoré vznikli najmä v 60. rokoch 20. storočia, vyšli knižne pod názvom Modernita súčasnosti (1970). O niečo neskôr vydal štúdie o Boccacciovom diele Dekameron i štúdie o Villonovej tvorbe v knihe Dve románske fresky (1973).

Popri redaktorskej práci veľmi rozsiahla bola Felixova prekladateľská činnosť. Preložil vyše pol stovky diel najmä z francúzskej, zo španielskej, z talianskej, z provenzalskej a z českej literatúry. Prekladal tvorbu takých autorov, akými boli Dante, Rabelais, Stendhal, Hugo, Balzac, Flaubert, Valéry a mnohí iní. V roku 1974 prešiel do Literárneho ústavu SAV, kde v oblasti výskumu románskych literatúr exceloval a zavŕšil tu svoju vedeckú aj životnú dráhu.

Jozef Felix zomrel v Bratislave 4. apríla 1977. Za svoj relatívne krátky život vyoral hlbokú brázdou najmä na poli slovenskej literárnej vedy a prácami z teórie prekladu prispel k rozvoju slovenskej lexikológie a textovej kritiky.

VŠIMLI SME SI

V susednej Českej republike to už vôbec nie je otázka, ale skutočnosť. Ak by sme zmýšľali týchto potravinárskych veľkoobchodov rozviedli, potom pôjde o veľkoplošné predajne, ktoré budú ponúkať sortiment zložený výhradne z produkcie českých chovateľov a pestovateľov.

Budú farmárske supermarkety?

Farmárske supermarkety v Českej republike zakladá podnikateľ David Kukla. Je to pomerne mladý človek, vzdelaním technik, ale s presvedčením... „Pre mňa je najpodstatnejšia informácia o pôvode potraviny. Nielenže chcem vedieť, ale aj mám právo vedieť, kto ju vyrobil, v akých podmienkach a na akej kvalitatívnej úrovni. Musím vedieť, čo obsahuje.“

Kukla najprv založil sieť obchodov SKLIZENO, tie majú doteraz v ponuke kvalitné potraviny s podmienkou miestnej produkcie. Momentálne priamo v centre Prahy, tam, kde sa neodvážili ani predajne známych reťazcov, otvára veľkopredajňu s takouto ponukou. Dokonca jeho konkurenti sa tak veľmi obávajú tlaku na zákazníkov, že už mu aj vo vlastných hypermarketoch po celej ČR ponúkajú až do 400 štvorcových metrov

plochy, na ktorých by mohol predávať potraviny vyrobené či dorobené v Českej republike.

„My už dnes pokojne postavíme obchod naproti veľkému reťazcu, dokonca to považujeme za plus,“ konštatoval pre agentúru D. Kukla. Farmárske supermarkety sú podľa neho len ďalšou fázou vývoja trhu s farmárskymi výrobkami. Takéto obchody už podľa neho dlho fungujú

napríklad v Belgicku alebo Nemecku. Výkonnosť poľnohospodárstva v minulom roku na Slovensku opäť – tentoraz výrazne – poklesla. Vyplýva to zo správ o poľnohospodárstve a potravinárstve SR za rok 2012, ktorou sa mala zaoberať vláda na prvom poprázdňinovom zasadnutí. Poľnohospodárstvo dosiahlo podľa tejto informácie v roku 2012 zisk 48,7 milióna eur, čo bolo o 33,8 percenta menej ako v predošlom roku. Pokles výkonnosti sa prejavil najmä v medzivojnovom znížení výnosov. Tie dosiahli úroveň 2 099,7 milióna eur. V porovnaní s rokom 2011 je to pokles o 334,9 milióna eur. K tomuto trendu prispela nielen nižšia produkcia komodít rastlinnej výroby, ale aj pokračujúci dovoz komodít živočíšneho pôvodu. Čo viac dodať?

Ivan BROŽÍK

Výzva predsedu Matice slovenskej k blížiacim sa voľbám

Zjednocovať slovenskú spoločnosť

Naša Matica v 150. roku od svojho zakladajúceho valného zhromaždenia – ktoré sme si dôstojne pripomenuli v prvých augustových dňoch v Martine za účasti významných predstaviteľov nášho spoločenského života – ocitla sa pred ďalším valným zhromaždením.

Je tu príležitosť diskutovať o tom, akým smerom sa má ďalej uberať naša historicky osvedčená ustanovizeň.

■ ZHORÍ MATICA?

Sme však svedkami akejsi čudnej predvolebnej kampane, v ktorej akoby mala Matica slovenská zhorieť. Sme svedkami až neuveriteľného „zapalovania ohňov“ a doslova bičovania matickej i nematickej verejnosti, nekorektných útokov a „pálenia mostov“. Nie, priatelia, táde cesta nevedie! Ak chceme aj po 18. a 19. októbri t. r. skutočne žiť pre Maticu, jej vzácných členov, ktorí viacej dávajú, ako berú, zastavme sa! Vyzývam všetkých členov i priaznivcov Matice slovenskej, osobitne uchádzačov sa o posty

v Matici, aby sme neprekročili pomyselnú „červenú čiaru“, rámec slušnosti, aby sme sa držali zdravého ľudského rozumu. V dobe neobmedzených možností, keď nič nie je tabu, držme sa osvedčených ma-

ČO INÍ NEPÍŠU

tičných princípov tolerancie a miernosti, robme všetko vo vedomí, že ide o viac ako o osobné patálie. Že sú tu a prídu ďalšie dni, keď sa od nás očakáva a bude čakať činnorodá práca, a nie hašterenie sa.

■ PRI NÁRODE

Ak má naďalej ostať naša Matica ochrankyňou a duchovnou

oporou slovenského národa, musíme pevne stáť uprostred národa, a nie od neho nezmyselnými útokmi utekať. Našou úlohou je predsa zjednocovať slovenskú spoločnosť, ostať aj v chaose sveta a Európy zárukou tradičného hodnotového systému, priná-

šať to, čo iní neprinášajú – pokoj a istotu. Prosím preto všetkých: nerobme nič, čomu tleskajú naši nežičlivci, zachovajme mieru a zdravý rozum. Nech nám v tom pomáha Boh!

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej
Foto: SNN

S Maticou v duši aj v srdci

Pavol PARENÍČKA

Nedá nám nepristaviť sa pri nedávnych Národných matičných slávnostiach v Martine (1. až 4. augusta 2013) a niekoľkými poznámkami komentovať to najdôležitejšie, čo s nimi bezprostredne súviselo – počasie, účasť a účinkujúcich, aj neseriózne, nepríjemne neprajné reči a rečičky matičného a iného sveta na margo tohto podujatia.

Organizátori slávností sa sprvu najviac obávali počasie, lebo – už stará múdrosť hovorí, že vetru a dažďu nerozkážeš. S blížiacim sa začiatkom Matičných dní sa však ich mokry variant stával absolútnou utópiou. Uprostred leta zasiahlo naše územie nevidané sucho, tropické horúčavy a všadeprítomné teplo bolo takmer neznesiteľné. Celé Slovensko, Martin nevyimajúc, predstavovalo začiatkom augusta jednu obrovskú rozpalenú pec. Tak bolo aj v martinskom amfiteátri, ktorý, mimochodom, vykopali na návrh MS podľa architektonic-

kého projektu jej tajomníka J. Cincika slovenskí vojaci na rozkaz ministra obrany, generála F. Čatloša pri príležitosti celoštátnych osláv 80. výročia prijatia Memoranda národa slovenského v roku 1941. Plochu amfiteátra neúprosne rozpalovali snežné lúče počas celučkého Matičného popoludnia, ktoré ozdobili skvelé matičné folklórne skupiny a súbory. A rovnako aj počas hlavného slávnostného gala-programu, nazvaného podľa známej Tkáčovej eseje Ochranyňa Slovenska. Ba ešte aj začiatok koncertovania hudobných skupín sprevádzala podvečer lenivo zapadajúca ohnivá guľa, ktorá sa nie a nie stratí za siluetou Martinských hôľ. Napokon ani tma nepomohla a aj ostatný koncert ešte sprevádzala nezvyklá horúčnosť. A potom zaslepené reči a rečičky, že počasie nikoho neodrádzalo, že aj vlni bolo teplo, predvlni tiež, že vlastne každé augustové matičné martinské slávnosti bývali horúce

a tieto vraj nie sú výnimka... Účasť na jednotlivých podujatiach Národných matičných slávností 1. až 4. augusta 2013 v Martine bola primeraná a dôstojná. Nemohli sme byť všade, ale miestnosti, priestory, sály a svä-

KOMENTÁR

tostánky, kde sa niekedy i paralelne organizovali kongresy, výstavy, prezentácie, laudácia, koncerty a bohosluby, ktoré sme mali možnosť navštíviť, sa vždy zaplnili do ostatného miestečka. V exteriéroch sa naoko táto masa národovcov akoby roztrhala... Organizátorom podujatia poniektorí vyčítali, že do Parku sv. Cyrila a Metoda pri odhalení ich súsošia a portrétnych búst Moyses, Kuzmányho a Franciscicho si po celodennom programe v piatok na podvečer 2. augusta našlo cestu len asi stopäťdesiat ľudí. Takúto výhradu sme počuli aj z takých miest a od ta-

kých ľudí, od ktorých by sme to nikdy neočakávali. Auditórium – skutoční matiční hrdinovia – na deň D v amfiteátri 3. augusta 2013 v Martine na pravé popoludnie, popoludní, podvečer, aj večer tvorili stovky divákov. Naš odhad je, že len galaprogram sledovalo do dvoch tisícok ľudí. A koľko divákov sledovalo priamy televízny prenos TA3, kto spočíta tie tisícky, možno desaťtisíce... Nebolo ich stotisíc? Tí matiční nadšenci, najmä starší ľudia, v doslova neľudských podmienkach, riskujúci to najcennejšie – vlastné zdravie, preukázali svojou fyzickou účasťou nevidaného odolného národného ducha. Ale zlomyseľníci šíria chýr, že divákov a návštevníkov sa na slávnostiach v Martine zúčastnilo pramálo, že vlni aj predvlni, ba každý rok ich prišlo viac, ďaleko viac...

Ďalšie podobne nezmyselné reči a rečičky sa šíria a šíria o tom, že najmä v umeleckých a hudobných programoch na Národných matičných slávnostiach absentovala nejaká tá celebrita, „veľká ryba“, populárny spevák či speváčka alebo vychytená skupina, ktorí by údajne znamenali nejaký divácky ťahák a nárast záujmov o program. Proti gustu žiaden dišputát, ale – pardon! – to sa potom v súčasných ťažkých časoch absolútne nepochopila stratégia, filozofia

a ekonómia hlavných organizátorov tohto podujatia M. Tkáča a P. Cabadaja primárne ho postaví na národných a ľudových pilieroch, na tradícii, čo dokumentuje temer dvestopäťdesiat účinkujúcich, najmä členov matičných a iných folklórnych súborov. Títo oduševnení ľudia s mimoriadnym umeleckým cítením – s Maticou v duši i srdci – ktorí si dokonca zaplatili časť nákladov na cestu do Martina, stravu aj občerstvenie, vystupujúci v nádherných národných krojoch (to im len muselo byť horúco), s nefalšovaným úsmevom, nestrojenou radosťou, naozajstným vlasteneckým prístupom a profesionálnym majstrovstvom, to sú pre nás skutoční nositelia slovenskej kultúry a umenia. Boli tu pred tisíc rokmi, budú tu o ďalších tisíc rokov! Nie údajne špičkoví umelci, väčšinou kozmopolitne orientované svetlácke celebrity oslepené cvengotom peňazí, ale spolunositelia ducha Národných matičných slávností – speváci a folklóristi z Kremnice, Lekároviec, Liptovského Mikuláša, Martina, Očovej, Partizánskeho, zo Sebechlieb, Smoleníc, z Terchovej a zo Žarnovice.

Taká je pravda... Aj o počasí, aj o účasti a aj o skvelých účinkujúcich na Národných matičných slávnostiach v Martine, i o ich jednoduchej, Tkáčom utkanej filozofii.

Na štadióny opäť vrátiť šport

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Po nechutných kauzách okolo násilia na slovenských futbalových štadiónoch z tohto augusta, ktoré šokovali verejnosť, zrazu akoby sa spamätali ľudia zodpovední za to, že už sa to nemá opakovať. Do parlamentu, teda do NR SR, sa v zrýchlenej legislatívnej procedúre dostal návrh na úpravu zákona o konaní športových akcií s výkonom právomocí organizátorov v spolupráci so štátnymi orgánmi. Treba pripomenúť, že už v roku 2012 ministerstvo vnútra vypracovalo materiál, ktorý predpokladal vytvorenie antikonfliktných tímov a posilnenie oddelení boja proti extrémizmu. Generálna prokuratúra navrhla možnosť postihovať kluby s problémovými fanúškami a

vyžadovať úhradu nákladov na zabezpečenie poriadku v súvislosti so športovým podujatím.

Koncepcia boja proti diváckemu násiliu na roky 2012 – 2015 hneď v úvode konštatuje, že

POZNÁMKA

„agresívne správanie športových chuligánov, ku ktorému dochádza na športoviskách, má za posledné roky stúpajúcu tendenciu. Títo športoví chuligáni sa neustále snažia o zvyšovanie svojho agresívneho správania na športových podujatiach“. Podľa materiálu navyše divácke násilie predstavuje „riziko ohrozovania mravnej výchovy mládeže s nepredvídateľnými dôsled-

kami pre ďalší rozvoj osobnosti dotknutých maloletých osôb“. Nuž nič objavné, ale aspoň sa niekto snažil napísať pár viet.

Podľa „koncepcie“ bola potrebná právna zmena a zavedenie „trestného činu diváckeho násilia“. Lenže bývalé ministerstvo školstva v medzirezortnom pripomienkovaní odmietlo financovať zo svojich zdrojov úlohy, ktoré by mu koncepcia prihodila: „Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR považuje za neštandardný postup pri príprave materiálu takéhoto charakteru, aby boli úlohy zadávané iným rezortom bez konzultácie s nimi...“

Svoje vtedy dodala aj Generálna prokuratúra SR: „Nad rámec

tychto pripomienok odporúčame zvážiť sankcionovanie športových organizácií a klubov, ktorých fanúšikovia sa či už na štadiónoch alebo aj mimo nich dopúšťajú násilného a výtržníckeho správania, zákazom usporadúvať verejné športové súťaže na niekoľko kôl tak, aby takéto organizácie a kluby boli tak morálne (nedostatok podpory zo strany fanúšikov), ako aj materiálne (výpadok príjmov na vstupnom na podujatia) postihnuté. Okrem toho odporúčame zvážiť, aby v prípade nutnosti zásahu príslušníkov ozbrojených zborov, športová organizácia, resp. klub bol povinný uhradiť všetky náklady štátu, obce, či mesta, ktoré vynaložili na udržanie poriadku či už na mieste športového podujatia, alebo v obci, či meste usporiadania takéhoto podujatia.“ Nuž, momentálne má NR SR možnosť prijať zákon, ktorý vráti na štadióny šport a odstráni z nich necivilizované prejavy kriminality hraničiace s terorizmom. Počkáme a uvidíme. Zatlieskame, alebo vy-pískame?!

AKO BOLO, ČO BOLO

V poprevratovom roku som vo Verejnosti uverejnil úryvok z rukopisu historika Jozefa Jablonického Povstanie 1944. Hovoril o udalosti, ku ktorej došlo v predvečer povstania vo Vrútkach a v Martine. Železničari, infiltrovaní ľuďmi sovietskeho veliteľa Velička, zadržali na vrútockej stanici rýchlik, v ktorom cestovali nemeckí dôstojníci z Rumunska do Nemecka. Medzi nimi boli dve ženy a dve dievčatá. Jablonický napísal: „Posádkový veliteľ Emil Perko bol proti akémukoľvek zákroku, aby nevznikol dôvod pre nemeckú okupáciu. Partizáni s tým nesúhlasili. Preto z Martina odišiel plukovník Perko autom do Sklabine za Veličkom, aby riešil tento problém. Vzápätí za ním uháňal do Sklabine na motorke nadporučík Kuchta. Medzitým súprava stála na železničnej stanici. Kým plukovník Perko bol za to, aby sa nemecká misia pustila ďalej, Veličkov štáb naliehal na Kuchtu, aby sa nemeckej misii znemožni-

lo pokračovať v ceste. Veličko sa ku Kuchtovi správal ako k podnikateľovi a pri príchode za Perkovou prítomnosťou mu veliteľsky povedal: „Éto vaša prvaja bojevaja zadača!“

Pochybní hrdinovia odboja

Peter VALO

Kuchta mal iste strach kvôli železnému križiu, ktorý si vyslúžil na východnom fronte, a poslúchol Velička. Nemcom oznámil, že cesta je nebezpečná. Ponúkli im nocľah v martinských kasárňach, čo ich veliteľ, plukovník Ott prijal. O ďalších udalostiach existuje niekoľko verzií. Podľa jednej chceli ráno 28. augusta 1944 Nemcov odzbrojiť. Keď Kuchta zakričal: „Hände hoch!“ ktosi z nich vyťahal zbraň a začal strieľať. Vojaci strelbu

opätovoali a vystrieli celú „ese-sácku“ misiu. Podľa inej verzie nastal na kasárňenskom dvore zmätok. Kuchta už nemal kedy vyzvať Nemcov, aby sa vzdali. Zaľahol a zavelil: „Pá!“

kontaktoval Kuchta. Historik usudzoval, že sondoval, či o veci nevie viac. V ten istý deň zazvonil telefón v redakcii. Volajúci sa predstavil ako Emil Perko a rozhorčene tvrdil, že vraždu ne-

izbu priviezli zraneného nemeckého nadporučíka Lindesena, ktorý sa správal veľmi milo a dal chlapcovi čokoládu. Po nejakom čase ho odvedli. Neskoršie zdroje skutočne priznávajú, že v kasárňach postrieli asi polovicu nemeckej skupiny. Druhá časť skupiny skončila v rukách Veličkových partizánov, ktorí ich potom popravili. Jedna žena a dve dievčatá strelbu prežili a boli (vraj) vrátené do Nemecka, o čom pochybujem. Diverzanti typu Velička nezvyknú zanechať svedkov.

Povstaniu, ktoré pripravovali vojaci, vyvráženie nemeckých dôstojníkov a ich rodín nijako nepomohlo. Po udalostiach v Ružomberku to bola posledná kvapka, pre ktorú sa Nemci rozhodli pre okupáciu Slovenska. Strelba v Martine len odtrúbila začiatok povstania skôr, ako mohlo mať reálnu nádej na úspech. Niektorí historici považovali Veličkov a Kuchtov čin za hrdinstvo v odboji, ktoré sa z iného pohľadu môže zmeniť na čiernu škvvrnu.

SEBAOBRAHA

Kto trie biedu

Kto je u nás chudobný, kto bohatý a kto sa bude mať zle či dobre? Výberové zisťovanie Štatistického úradu SR o príjmoch a životných podmienkach občanov sa uskutočnilo v apríli minulého roka. Anketári navštívili šesťtisíc domácností vo vyše tristo obciach na Slovensku.

Príjem nižší ako je hranica chudoby, teda 346 eur, má až 369 tisíc slovenských seniorov a 187 tisíc zdravotne ťažko postihnutých (ZŤP). Chudoba na dôchodku môže postihnúť nielen dlhodobo nezamestnaných, ale aj tých súčasných živnostníkov, ktorí si odvádzajú minimálne odvody. Vyplýva to z analýzy Inštitútu pre výskum sociálnoekonomických rizík a alternatív (IVRA).

Dôchodok nižší ako je hranica chudoby, čaká vraj väčšinu Slovákov, ktorých príjem neprekračuje 750 eur. Týka sa to v súčasnosti neuveriteľných 1, 273 milióna ľudí, čo je viac ako 55 percent zo všetkých 2,3 milióna zamestnaných Slovákov. Z tohto hrozivého štatistického čísla sa to môže týkať až 64 percent všetkých zamestnaných žien. Nízke mzdy pritom predpokladajú do budúcnosti ďalšie dôchodky pod hranicou chudoby, hoci v súčasnosti sa poberatelia platov nemusia predbežne cítiť ohrození do budúcich rokov.

Veľmi paradoxne, Slovensko patrí momentálne medzi krajiny Európskej únie s najnižšou mierou chudoby. Ohrozenie Slovákov chudobou je podľa EÚ SILC (európska štatistika príjmov a životných podmienok) za rok 2012 menšie, ako napríklad v Dánsku, ktoré vydáva na sociálnu ochranu 25,2 percenta k HDP oproti 11,9 percenta k HDP (hrubý domáci produkt) Slovenska. Chudoba je zároveň podľa EÚ SILC 2012 na Slovensku menšia, ako napríklad vo Švajčiarsku, v Luxembursku, vo Švédsku, v Belgicku, vo Veľkej Británii, v Nemecku či vo Francúzku. A to aj napriek najnižším výdajom Slovenska na sociálnu ochranu zo všetkých členských krajín EÚ. Hurá, neveriteľné!

Výdavky na sociálnu ochranu predstavujú výdavky na seniorov, zdravotne ťažko postihnutých, rodiny, deti, nezamestnaných a podporované bývanie. „S najnižšími výdavkami na sociálnu ochranu takto funguje záračný sociálny systém Slovenska s jednou z najlepších štatistik chudoby v rámci krajín EÚ,“ hovorí Martin Halás z IVRA. Podľa zdravého sedliackeho rozumu nie sme až takí veľmi chudobní, lebo miera chudoby u nás je stanovená inak než v bohatších štátoch. To znamená, že ak pri podobne vysokých životných nákladoch napríklad Holanďan s príjmom pod tisíc eur je už v riziku chudoby, u nás by bol v pohode. V riziku chudoby bude, až keď dostane dôchodok pod 350 eur, a to ešte nesmel predtým zarabať vyše 750 eur. Nepomer nad pomery našich ľudí. Chudoba cti netráfi, ale hladný sýtemu neverí. Sýty hladnému síce uverí, že je hladný, len mu neverí, že sa nemá za čo najesť. A potom je tu ešte celkom smutný a veľmi cynický vtíp o rovnosti šanci... Všetci sme si rovní, len niektorí sa zle narodili alebo zavčasu neemigrovali...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Prečo sa tak aktívne zapájame do pretvárania ľudských práv? Národný pochod za život

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Prípud Breivik nedávno vyľakal svet. Špekulovalo sa, čo viedlo tohto mladého muža k takému hroznému činu, keď strieľal do detí ako do papierových terčov. Podľa niektorých informácií bol vraj jedným z tých detí, ktoré juvenilná justícia odoberá rodičom. Čo je juvenilná justícia? Démon, Herodesovia nového svetového poriadku a podobné prirovnania označujú tento novodobý systém právnej a súdnej ochrany neploletých.

Na inštitúcie juvenilnej justície sa môžu obracať deti so žalobami na svojich rodičov, pedagógov a iné dospelé osoby. Európsky dokument – dohoda o právach dieťaťa – je formulovaný dosť vágno, takže z neho možno vyvodíť čokoľvek. Aj juvenilnú justíciu. Lebo hocičo sa dá vyložiť ako porušenie práv dieťaťa. Aj nedostatok pomarančov v domácnosti...

■ VÝSTRELKY A VÝSTRELY

Západ zrejme vedie vo vynálezení nových spôsobov spolunažívania ľudí. Veď aj hippies v šesťdesiatych rokoch minulého storočia sa zrodili v Amerike. Spontánnosť, sloboda, neviazaná láska, drogy či pohlavná promiskuita boli ich životným štýlom. Neskôr ich nahradili bojovníci za rodovú rovnosť, homosexuálne orientované skupiny...

Najskôr sa zdalo, že ide len o výstrelky extrémistov, ktorí sa potrebujú nejakým spôsobom v spoločnosti prejavíť, vyniknúť. Vzišla však z toho tradícia pride pochodov a našla si cestu aj na Slovensko. Ich pochody veľmi silne pripomínajú filmy z čias Rimskej ríše, kde znudení užívatelia bohatstva si v zmyselných radovánkach vychutnávajú život. Obscénne obrazy z pride pochodov v uliciach miest sú akoby vystrihnuté zo života rozkladajúcej sa spoločnosti rímskeho

impéria. Ale ich požiadavky vôbec nie sú úsmevné.

Starosť o menšiny akéhokoľvek druhu sa dostala do štádia, keď väčšinové obyvateľstvo sa začína obávať o zdravý rozvoj spoločnosti. V Českej republike sa už napríklad pestúnska starostlivosť stala predmetom biznisu. Aj na Slovensku podozriavo pribúdajú aktivity oficiálnych inštitúcií, smerujúce k netradičnej výučbe a výchove detí. Najskôr sa objavila správa o

tom, že učitelia stredných škôl už v tomto školskom roku budú môcť učiť žiakov o právach LGBTI komunity podľa odbornej učebnice. Ide o práva ľudí s inou sexuálnou orientáciou a rodovou identitou. Pripravovaná učebnica vzniká s podporou Ministerstva zahraničných vecí SR a financovaná je formou dotácie zo štátneho rozpočtu. Zdá sa, že štát viac podporuje skupiny reprezentujúce inakosť a rozličné odchýlky ako politických väzňov komunistického režimu, predstavujúcich tradičný hodnotový systém. Na ministerstve zahraničných vecí tiež pripravujú Celoštátnu stratégiu ochrany a podpory ľudských práv v SR. Podľa rezortného hovorca Borisa Gandela záväzok vypracovať takýto návrh vznikol uznesením bývalej vlády, ktorý súčasne prevzala.

„Dokument sa po prvýkrát na Slovensku pripravuje v zmysle koncepcie rozvoja občianskej spoločnosti, ktorá bola schválená vládou SR a počíta s otvorenou diskusiou všetkých relevantných ľudsko-právnych aktérov, štátnej správy, akademickej obce a občianskej spoločnosti,“ reagoval na otázky SNN hovorca Gandel. Uviedol tiež, že 15. apríla t. r. Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť schválila návrh procesu tvorby dokumentu.

Na návrh splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti vymenoval minister zahraničných vecí redakčný tím, ktorý vypracoval a do 15. júla predložil podklady na návrh stratégie. Redakčný tím tvorili Kálmán Petőcz, Michal Vašečka, Dagmar Horná, Peter Gurán a Dagmar Kusá. K dokumentu otvoreným listom šéfovi diplomacie zaujala stanovisko čestná predsedníčka Maticy slovenskej Eva Kristinová. Získala veľkú podporu verejnosti a každým dňom sa zväčšuje.

■ LÚPEŽ DETÍ

Slovenská spoločnosť nie je pripravená a ani ochotná akceptovať moderné trendy v oblasti ľudských práv, pred ktorými mnohí odborníci varujú. Tvrdia, že systém má hrozivú tendenciu štandardizovať jedincov na svoj obraz. Jednak totálnym nastavením zákonov tak, aby bol jediniec pri každom vybočení potrestaný, jednak výchovou detí na jedincov žiaducich pre systém. Juvenilnú justíciu už mnohí otvorene nazývajú súčasným fašizmom, zločinnou organizáciou, ktorá lúpi deti po celom svete.

Na stále konkrétnejšie kroky v oblasti ľudských práv, smerujúce k totálnemu rozvratu tradičných hodnôt, rodiny a napokon aj k ničeni životu ako takého, zareagovala Biskupská konferencia Slovenska. Kým dosiaľ ako odpoveď na pride pochody organizovali v Bratislave aktivisti pochody za život, tohto roku prvýkrát Národný pochod za život má nadobudnúť masový charakter. Nielen preto, že do Košíc, kde sa 22. septembra pochod uskutoční, bude 21. septembra vypravený osobitný vlak, ale aj preto, že akcia má viac sprievodných podujatí. Politici by si mali dobre rozmyslieť, komu poskytnú svoju podporu. Aby sme sa raz nemuseli obávať vlastných detí...

Slovenská republika vo svetovom dedičstve UNESCO Nádherný karpatský prales Stužica

VII. časť

Rudolf ZELENAY – Foto: Emil SEMANCO

Prírodnou lokalitou, ktorá je zahrnutá do svetového dedičstva UNESCO, sú aj Karpatské bukové pralesy. Vzťahuje sa nielen na naše, ale aj na ukrajinské a poľské územie v Karpatskom oblúku. Rozhodnutie o zápisu padlo na Novom Zélande v roku 2007. Touto časťou sa predstavovanie slovenskej prítomnosti v okruhu vyvolených z celej planéty končí. Jestvuje však reálna nádej, že v budúcnosti pribudnú nové slovenské zápisy. Vytypovaných je najmenej desať ďalších kultúrnych či prírodných pamiatok.

Bukovské vrchy s dĺžkou 68 kilometrov zaberajú plochu 690 štvorcových kilometrov v severovýchodnej časti Prešovského kraja. V roku 1997 ich vyhlásili za Národný park Poloniny. Kým na severozápade je pohorie zúžené na 3 – 8 kilometrov široký pohraničný chrbát v nadmorskej výške okolo 700 metrov, smerom na juhovýchod dosahuje až 22 kilometrov a kulminuje na Kremenci, najvyššom bode Bukovských vrchov, 1 221 metrov nad morom. Poloniny zasahujú naše územie len svojim juhozápadným okrajom. Väčšinou sa rozprestierajú na území Ukrajiny a Poľska. Na Slovensku im prináleží jediný celok – Bukovské vrchy. Charakteristickým znakom oblasti sú vysoké masívne pohoria na odolných pieskocových komplexoch, prestúpené brázdami vymodelovanými v mäkkých ílových súvrstviach.

Cestu po hrebeni pohoria lemuju nádherné divoké horské lúky, zvané poloniny, po ktorých pomenovali národný park. Súčasťou chráneného flyšového územia je čarovný, bezpochyby najkrajší slovenský prales Stužica s vysokými bukmi, javormi, jedľami a so smrekmi. Buky tu dosahujú až 58-metrovú výšku, čo je prakticky svetový primát. Hustý bukový porast ukrýva nemalo pozostatkov z druhej svetovej vojny. Návštevník najčastejšie naďabí na stopy po zákopoch, z ktorých vyrastajú kmene

stromov alebo kríky. Divočina zahľadáva tieto stopy. Bohatá fauna národného parku, osobitne pralesa Stužica, je domovom medveďov, vlkov, rysov, diviakov a sem-tam sa z poľskej strany zatúlajú losy. Od

SERIÁL

roku 2004 sa tu trvalo vyskytuje stádo, pozostávajúce z tuča zubrov. Osemdesiat percent územia pokrývajú lesy. Rastlinstvo patrí do fytogeografického okruhu Východných Karpát a Východných Beskýd. Z ročného úhrnu zrážok 780 – 950 milimetrov pripadá najviac na júl, najmenej na február. Snehová pokrývka trvá 80 – 110 dní v roku. Oblasť Bukovských vrchov s vábnu a so skvostnou Stužicou patrí medzi najneskôr a najdlhšie osídlené časti nášho územia. V populácii prevládajú Rusíni, známi podľa rečovej orientácie ako Pujďaci.

Na osídlení Bukovských vrchov mala značný vplyv valašská kolonizácia počas 14. – 17. storočia. Nasledujúce 18. storočie sa v tomto priestore vyznačovalo stavbou drevených neskorobarokových kostolíkov. Najzaujímavejšie možno zhladať v Ruskom Potoku, Uličskom Krivom, Topoli či v Kalnej Roztoke. Po zatopení siedmich dedín pre výstavbu vodnej nádrže Starina v roku 1988 zostalo v súčasnosti na teritóriu biosférickej rezervácie iba desať sídiel s celkovým počtom

tritisícosemsto stálych obyvateľov. Ide o náš najmenej zaľudnený región – na jeden štvorcový kilometer pripadá len pätnásť obyvateľov.

Oblúbenou pešou trasou sa stal výstup na Kremenc. Východným bodom spravidla býva najvyššie položené slovenské obec Nová Sedlica. Začiatok túry vedie po asfaltke smerom na sever. Červená značka upozorňuje na prvý orientačný bod na konci obce – Zbojský potok. Následná odbočka vpravo smeruje do lesa a v jeho príjemnom tieni na križovatku Pod Kýčerou. Za rázcestím nasleduje strmé stúpanie

do sedla Temný vršok. Po občerstvení pri studničke sa turisti ocitnú v národnej prírodnej rezervácii Stužica. Traduje sa, že každý, kto sa napil z karpatského prameňa, mal by sa sem vrátiť. Po serpentínach sa do cesty postaví drevená lávka ponad potok, za ňou chodník vedúci násypom nefunkčnej železničnej úzkošľajky. Ďalší chodník popri slovensko-ukrajinskej hranici je posledným úsekom po štvorhodinovom stúpaní k najvyššiemu bodu Slovenskej republiky.

Na vrchole Kremenca umiestnený trojhranný mramorový kváder upozorňuje na hranicu troch štátov. Na stĺpe sú názvy a štátne znaky Slovenska, Ukrajiny a Poľska. Každý nový slovenský deň sa tu začína najskôr, svitá tu napríklad o polhodinu skôr ako v hlavnom meste Bratislave. Kto sa nechce vrátiť po dobre označenej tej istej trase späť, zamieri pozdĺž hranice s Poľskom na Čierťaž a potom na juh cez Lúky pod Prikrým do Novej Sedlice. Absolvovanie necelých dvadsiatich kilometrov zaujímavej trasy s vyše osemstometrovým prevýšením trvá približne sedem hodín.

Bukovské vrchy zapísali do zoznamu UNESCO.

Okolnosti vyhlásenia prvého stupňa ohrozenia terorizmom Tieň apokalypsy v Sýrii – a Slovensko

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Nezmyselný teroristický čin proti skupine civilov horolezcov pod osemtisícovkou Nanga Parbat v Pakistane ohromil našu verejnosť na prelome júna a júla. Nanga Parbat bol vždy pojem v horolezeckom športe – riziko mohlo pochádzať len z hory. Po prvý raz tragická smrť prišla z rúk teroristov v nepokojnom islamskom, Talibanom ovplyvňovanom prostredí. V Tatrách, odkiaľ pochádzal P. Šperka, a v Uhrovci, domovskej adrese A. Dobeša, pochovávali po prvý raz obeť terorizmu, nezmyselného útoku na bezbranných a mierumilovných...

Pred niekoľkými týždňami EÚ aj hlasom SR označila vojenskú časť libanonského Hizballáhu za teroristickú organizáciu. Stalo sa tak krátko po tom, čo práve táto skupina vojensky pomohla sýrskemu prezidentovi Assadovi a trvalo bojuje na jeho strane. Tak sa téma terorizmu zrazu stala našou témou, zrazu vkročili otázky veľkej politiky do nášho každodenného uvažovania. Na Slovensku prvého septembra od ôsmej hodiny ráno vyhlásili prvý – najnižší – stupeň teroristického ohrozenia. Tento stupeň sa vyhlasuje pri všeobecnej hrozbe spáchania trestného činu terorizmu v niektorom členskom štáte EÚ alebo NATO, ktorá je však mimo územia SR a nemá súvislosť so Slovenskom.

■ RIZIKOVÉ SIGNÁLY

Podľa oficiálnych dokumentov: bezpečnostné prostredie v Slovenskej republike je doposiaľ z pohľadu terorizmu relatívne stabilizované a pokojné, bez bezprostredných rizík a hrozieb. SR naďalej so značnou pravdepodobnosťou nie je primárnym cieľom ohrozenia terorizmom. Boli však zachytené viaceré signály o zvýšení rizika teroristického ohrozenia SR a jej záujmov v zahraničí, súvisiace najmä s vývojom bezpečnostnej situácie v Afganistane, Iraku a verejne prezentovanými výzvami teroristických vodcov na rozšírenie celosve-

tového džihádu, ako aj s aktívnou účasťou SR v medzinárodných or-

organizáciách, na zahraničných protiteroristických aktivitách a operáciách.

Na území SR nebola zaznamenaná žiadna priama aktivita teroristických skupín, neboli ani lokalizo-

vané osoby alebo skupiny, ktoré by sa pripravovali spáchať teroristický trestný čin. Taktiež neboli zaznamenané poznatky o príprave teroristického útoku na území SR. Zvýšené riziko naďalej pretrváva v možnosti zníženia územia SR.

■ NAPÄTIE

Už takmer dva roky trvá napätie okolo občianskej vojny v Sýrii, na začiatku septembra sa vystupňovalo nebezpečenstvo priameho vojenského zásahu v tejto krajine. Až toto vnieslo problematiku občianskej vojny v Sýrii priamo do politiky, diplomacie a veľmi výrazne do médií vo svete, Slovensko nevyvíjajú. Nastalo prudké triedenie: z celého vývoja sa stalo zrejmé, že pomer sil v sýrskej občianskej vojne nie je jednoduchý: proti prezidentskému režimu bojujú aj radikálne islamistické skupiny a nie je zrejmé, kto by – ak by padol režim prezidenta Assada

– vlastne vyplnil mocenské vákuum v Sýrii. Terajší sýrsky vládny režim je, paradoxne, zároveň režimom v poslednom sekulárnom štáte na Blízkom východe, jeho hlavným pilierom nie je náboženstvo. Protprezidentské sily sa naopak opierajú výrazne o islam, resp. taký výklad, aký uplatňovali pri podobných vojnách v Afganistane, Iraku, Líbii a napokon aj pri protestoch v Egypte. Na jednej strane ide o bojové skupiny, na druhej o veľmi dobre organizovaných stúpenecov či sympatizantov cieľov hnutia, ktoré sa presadilo v Egypte, hnutia Moslimských bratov alebo ich obdoby. Je to dobre organizované hnutie, ktoré má svoje priame či nepriame predstaviteľstvá a stúpenecov v osemdesiatich ôsmich štátoch sveta.

■ VELMOCENSKÝ SPOR

Do toho všetkého vstupuje priamo veľmocenský spor, veľmocenskú diplomacia – vývoj výrazne posunul do popredia ruskú a americkú nepriamu spoluprácu na politickom riešení, a tým aj nepriamo kooperáciu medzi ruským a americkým prezidentom. Európska únia v spore hrá vlastne úlohu diváka, teda inými slovami – zdôrazňuje svoju politiku diplomacie a vyjednávania, ale konkrétny vplyv, okrem odmietnutia priameho vojenského zásahu, nemá ani v oblasti a ani na obe veľmoci. A práve v tomto kontexte dlhý tieň Sýrie padá aj na nás. Slovensko vyhlásilo neodvolateľnú vyššiu ostražitosť. S tým sú iste spojené zvýšené kontroly a sledovania i odpočúvania. Mediálne je obecnosť na Slovensku, práve tak ako v USA či EÚ, unavené a nedôverčivé k takým argumentom, akými sa zdôvodňoval zásah v Iraku, a preto je táto metóda nepoužiteľná, nie je totiž účinná. Verejnosti nenaháňa strach Sýria a Assad, ale paradoxne jeho odporcovia a následky intervencie Západu.

Občianska vojna napovedá, o čo komu ide na Blízkom východe Nebezpečný konflikt v zmenenom svete

Dušan D. KERNÝ – Fotomontáž: Lubomír KOTRHA

Nie je to tak dávno, čo sme sa zoširoka zaoberali koncepciou zrážky civilizácií – zjednodušene povedané našej, západnej, vyspelejšej a iných náboženstiev, predovšetkým islamu. Konflikt v poslednom sekulárnom arabskom štáte, ktorý neunikol vnútornému konfliktu sprevádzaného zahraničnými záujmami a vplyvom – dvojiročná občianska vojna v Sýrii – nám ukazuje, čo sa deje v zmenenom svete, v ktorom je Západ v hospodárskej kríze a nemôže zopakovať vojenské intervencie, ktoré presadil pred desaťročím.

Zároveň vidíme aj zmenené USA, obrovský rozdiel medzi tým, akými boli pred necelým desaťročím a akými sú dnes. Predchádzajúci americký prezident G. Bush odmietol možnosť nasadenia diplomacie namiesto vojska a začal vojenskú operáciu, inváziu, ktorá rozložila dovtedajšiu rovnováhu sil, dovtedajšie usporiadanie na celom Blízkom východe. Čo vidíme po jednom jedinom desaťročí vojen?

■ NÁVRAT RUSKA

Medzitým sa ukázalo, že podobný vojenský postup nie je už možný. Napriek rozsiahlej kampani proti Irá-

nu a jeho atómovému programu nelenže nedošlo k zásahu a vyostreniu krízy, ale aj argumenty o iránskej hrozbe sa stali ak nie nevierohodným, tak menej účinným nástrojom politického, diplomatického, ako aj mediálneho nátlaku. Vývoj okolo Sýrie na začiatku jesene 2013 okrem toho katapultoval nečakane Ruskú federáciu do pozície navrhovateľa mierového riešenia v Sýrii s možnou perspektívou legitímneho sprostredkovateľa vo veľkom spore okolo iránskeho atómového programu. Irán je hlavnou oporou sýrskeho režimu prezidenta Assada, ten len tento rok dostal od januára z Teheránu miliar-

du dolárov pomoci.

Rusko ako možný mierový sprostredkovateľ – to je zvrät, ktorý nejednotný Západ, pokiaľ ide o vojenský zásah v Sýrii, nečakal. Tento „návrät“ Ruska z vyložene defenzívnej pozície v medzinárodných vzťahoch celkovo a pri spore okolo jeho jediného spojenca, ktorý mu ostal na Blízkom východe, Sýrie, odrazu vrhol iné svetlo na celú scénu. Nielen na dôležitosť pozícií a schopnosti ruskej diplomacie, ale aj na celkový význam udalosti v oblasti, na to, o čo sa tu vlastne „hrá“. Pôvodná predstava, prezentovaná dokonca aj v médiách na Slovensku, bola, že na Rusko

ANALÝZA

treba pritlačiť. Teraz je zrejmé, že Moskva sa pozerá na celý vývoj „českými okuliarmi“ – nechce, aby sa islamom motivovaný terorizmus natoľko blížil k jeho hraniciam.

■ O ČO SA HRÁ?

Okrem toho Rusko ako stály člen Rady bezpečnosti OSN má v dobrej pamäti svoj súhlas s rezolúciou o Líbii v roku 2011 – v Kremli panuje presvedčenie, že Západ ruský súhlas s rezolúciou zneužil na vojenskú intervenciu, ktorá nielenže viedla k pádu režimu Kaddáfího, ale predovšetkým spôsobila rozvrät a chaos krajiny a ekonomiky a najmä dodnes

trvajúce utrpenie ľudu, ktoré nezažil ani za čias diktatúry. Preto sa vlastne Rusko pozerá na celý vývoj celkom pochopiteľne z hľadiska vlastných, nie nelegitímnych záujmov. A pokiaľ ide o šírenie počtu štátov, v ktorých dominuje islamské náboženstvo, je otázka, či ruské záujmy nie sú zhodné aj so záujmami štátov EÚ.

Pokiaľ ide o Sýriu, sú znalci, ktorí sú presvedčení, že kto nechce diplomatické a politické riešenie, sú práve odporcovia prezidentského režimu v Sýrii. Dôvod: sú podporovníci zvonku silami, ktorých cieľom je zničenie sýrskej spoločnosti. Chcú dosiahnuť úplné oslabenie Sýrie vyčerpaním tak ľudských, ako aj hospodárskych zdrojov. Ide aj o spor medzi sunitami a šiitmi, ide tu o snahu niektorých ekonomicky veľmi silných štátov v oblasti – Turecka, Kataru, Saudskej Arábie – vytvoriť zónu, ktorá by siahala od Stredozemného mora až po Kaukaz a ruské hranice, od Maroka až po Pakistan. Teda ide o zámer ovládania veľkého geopolitického priestoru – a Sýria je jedným z kľúčov. Keďže po stiahnutí spojeneckých vojsk z Afganistanu po roku 2014 je viac ako otáznym osud terajšieho afganského režimu, Rusko sa ocitne v priamom susedstve s pásmom moslimských štátov v strednej Ázii a Afganistanom, pritom samotná etnická skladba Ruskej federácie je značne moslimská – 15 percent z celkového počtu obyvateľov. Susedstvo so širším Stredným východom, kde by náboženské alebo umiernené náboženské režimy kontrolovali alebo priamo či nepriamo spolupôsobili na obrovské pásmo siahajúce vlastne od Afriky až po ruskú a čínske hranice – teda po hranice dvoch štátov so značným moslimským obyvateľstvom – to je to, na čo ukazuje konflikt okolo Sýrie. Geopolitický rozmer tohto vývoja s otvoreným koncom je to, na čo vrhá zdanlivo nezmyselné násilie v Sýrii iné svetlo.

POZNÁMKA

„Demokracia“ podrobujúca svet

Spojené štáty americké, najdokonalejšia demokracia na svete, si chcú podrobiť celý svet. Vyplýva to z odhalenia o činnosti amerických tajných služieb, ktoré urobil spolupracovník NSA Edward Snowden. Ten začiatkom júna zverejnil informácie o programe tajných služieb USA a teraz je doma trestne stíhaný. Útočisko v súčasnosti našiel v Moskve...

Americká Agentúra pre národnú bezpečnosť (NSA) s požehnaním Bieleho domu odpočúvala nielen orgány Európskej únie, ale aj Organizácie Spojených národov, ktorá je chránená medzinárodnými dohodami. Nemecký týždenník Der Spiegel informoval, že NSA odpočúvala viac než päť rokov predstaviteľov Európskej únie v Bruseli. Americké tajné služby cielene získavali aj informácie z prostredia spolkovej vlády, vrátane spolkovej kancelárky Angely Merkelovej. Iba z Nemecka získavala NSA mesačne až pol miliardy telefonátov, mailov, esemesiek a chatov. NSA každý deň zhromažďovala vybrané údaje z 20 až 60 miliónov hovorov či emailov a 10 miliónov dát z internetu. Vo Francúzsku to boli pre porovnanie dva milióny údajov denne.

Expert NSA teda sledil aj po internetových počítačových sieťach, čo im umožnilo čítať emaily a zoznamovať sa s oficiálnymi dokumentmi, získavať údaje z elektronickej pošty, fotografie a ďalšie dokumenty, ktoré možno využívať na sledovanie ľudí a ich stykov. Telekomunikačná špiónaž smerovala z chráneného zariadenia NATO v Bruseli, ktoré používa NSA. Z dôverných materiálov vyplýva, že NSA vníma síce Nemecko ako partnera, ale súčasne ako potenciálny cieľ útoku, a radí ho medzi „partnerov tretej triedy“, hneď vedľa Číny, Iraku alebo Saudskej Arábie. Spod špiónážnych útokov sú vyňaté výlučne Austrália, Kanada, Nový Zéland a Veľká Británia, ktoré patria do druhej kategórie. To všetko však prekračuje legitímne bezpečnostné záujmy Washingtonu. Nemecký prezident Joachim Gauck zdôraznil, že nie je nič dôležitejšie než občianske práva alebo právo na slobodu – „to je nebezpečenstvo, pred ktorým varujem“, vyhlásil.

Francúzska ministerka spravodlivosti Christiane Taubirová označila sledovanie európskych inštitúcií americkými tajnými službami za „neprijateľný nepriateľský akt“. Z Paríža tiež zaznelo, že Európa by nemala byť naivná, ak ide o vzťahy s Washingtonom. „Ak sú tieto informácie pravdivé, je to hrozné“, povedal luxemburský minister zahraničných vecí Jean Asselborn.

Nuž, žijeme v komplikovanom a tvrdom svete, kde sa každý bije za svoje záujmy. Aj EÚ musí za tie svoje bojovať lepšie. Nie je vôbec ďaleko od pravdy konštatovanie nemeckej ministerky spravodlivosti Sabine Leutheusser-Schnarrenbergerovej, že tieto praktiky pripomínajú obdobie studenej vojny a nie je možné ich obhájiť argumentom o boji proti terorizmu. Všade sa hovorí o ťažkom údere pre americký demokratický imidž. Špehovanie NATO spojencov Washingtonom je škandál.

Peter JANOŠÍK
Karikatúra: L. KOTRHA

Biskup Štefan SEČKA: Žijeme v zrelativizovanom svete Pomýlení ľudia hľadajú falošné raje

Azda žiadne povolanie nenesie v sebe viac tajupnosti než povolanie kňaza. A viac obetavosti než povolanie kňaza katolíckej cirkvi. Spiritualita a čistota sú ozdobou každého dobrého kňaza. V dnešnom hodnotovo zrelativizovanom svete, ako hovorí biskup Spišskej diecézy Mons. ThDr. Štefan SEČKA, PhD. (1953), je to o to zložitejšie. Čo vedie mladého človeka, aby sa zriekol radovánok života a oddal sa službe Bohu? V minulosti bolo nepísaným pravidlom slovenskej rodiny, že prvorodený syn išiel za kňaza, najmladší sa stal učiteľom. A dnes? Štefan Sečka tohto roku oslavuje životné jubileum šesťdesiat rokov. Väčšiu polovicu svojho života prežil v komunistickom režime, ktorý vôbec nebol naklonený cirkvi. Stal sa biskupom diecézy, v ktorej prvý slovenský biskup Ján Vojtáššák bol režimom neľudsky utýraný na smrť.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív SNN

• **Viacero kňazov činných v období totality spomína na veľké prekážky, ktoré im kládla vtedajšia štátna moc. Zažili ste aj vy nejaké problémy preto, že ste sa hlásili na štúdium teológie?**

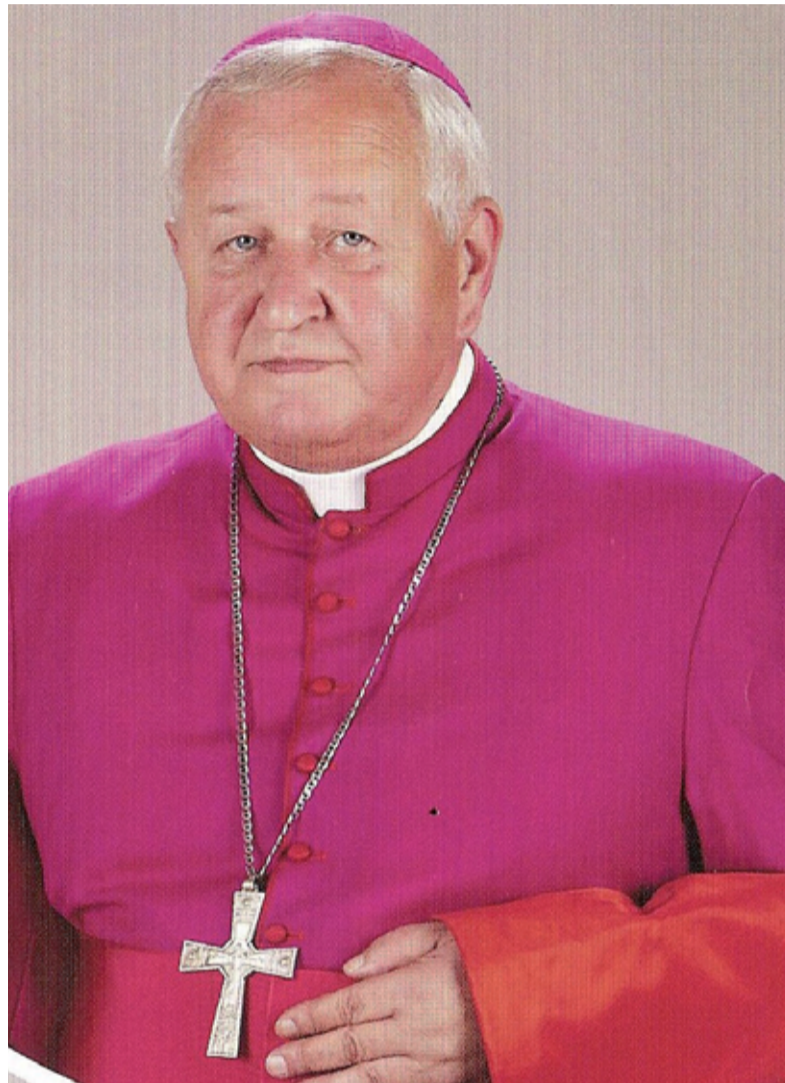
Túžbu stať sa kňazom som mal od malička. Miništroval som, čítal lekcie, niekedy bolo potrebné zaskočiť za kostolníka. Lákalo ma to, páčilo sa mi to. Ale rozhodnutie podať si prihlášku do seminára vo mne dozrelo až po prvom ročníku strednej školy. Keďže som bol recitátorom pri rôznych príležitostiach, niektorých to prekvapilo, ale väčšina v triede so mnou sympatizovala. Po podaní prihlášky sa v škole objavili eštebáci a začali vyvíjať tlak na učiteľský zbor, najmä na triednu profesorku. Zastrájali sa, že mi nedajú zmaturovať. Musím však povedať, že učiteľia v Levoči ma podržali. Zmaturoval som a prijal ma aj do seminára v Bratislave.

• **Výraznou osobnosťou Spišskej diecézy bol biskup Ján Vojtáššák. Aký odkaz zanechal pre svojich nasledovníkov?**

Boží sluha biskup Ján Vojtáššák bol vysvätený medzi prvými slovenskými biskupmi v roku 1921 v starobylej Nitre. Bol to biskup, ktorý bol celou svojou bytosťou zapálený za Božie kráľovstvo, a to sa prejavilo v celej jeho službe. Nielen na poli náboženskom, ale aj kultúrnom a národnom. Staval katolíckej školy, zakladal spolky, ktoré zohrali dôležitú rolu pri pozdvíhnutí náboženskej i kultúrnej úrovne jemu zvereného Božieho ľudu. Veľký dôraz kládol na výchovu nových kňazov a život kresťanov. Jeho príklad dnes vidím v dvoch oblastiach: prvou je náboženská horlivosť a druhou sú jeho ľudské principiálne postoje. V dnešnom hodnotovo príliš zrelativizovanom svete potrebujeme vzory jasných a pevných postojov. Biskup Ján Vojtáššák je bezpochyby vzorom pre všetkých, ktorí hľadajú spoľahlivé pravdy a zásady.

• **Biskup Ján Vojtáššák v roku 1925 zvolal prvú synodu, ktorú sa venovala každej stránke duchovného i spoločenského života. V tom čase však boli silné protikatolícké tlaky z pražského centra moci. Čo bolo cieľom druhej synody, ktorú zvolal váš predchodca František Tondra?**

Môj predchodca zvolal druhú diecéznu synodu 29. apríla 2006. Ako sám napísal vo zvolávacom dekrete: „Slovo ‚synoda‘ znamená ‚spoločná cesta‘, je výzvou spoločne kráčať jedným a jednotným smerom ku Kristovi, ktorý nás sám povzbudzuje výzvou a pozvaním: Ja som cesta, pravda a život (Jn, 14, 1-6).“ Úlohou našej spoločnej cesty počas synody bolo hľadať pravdu o potrebách a problémoch Božieho ľudu našej diecézy a nachádzať odpovede a východiská, ktoré v nás i v diecéze naplno prehĺbia a zveľadia Boží život. Diecézna synoda trvala päť rokov. Ukončená bola pred dvoma rokmi. Synodálne diskusie prebiehali v trojstupňovom systéme ako farské diskusie, dekanátne a plenárne rozpravy. Farské diskusie sa uskutočňovali v synodálnych bunkách farností (SBF), farníci odpovedali

na dotazníky a k nim mohli pridať akékoľvek ďalšie návrhy. Na dekanátnych rozpravách sa postupne prerokovávali jednotlivé tematické okruhy. Diskusné príspevky i ústne vystúpenia boli písomne zachytené zápisničnou formou a slúžili ako ďalšie príspevky na upresnenie pracovného materiálu pre tretí stupeň – plenárne rozpravy. Motom synody bolo: Prijímame Svetlo národov, prinášajme radosť a nádej. Výsledkom druhej diecéznej synody sú dokumenty, odporúčania a nariadenia, ale aj úžasná skúsenosť: viesť v miestnej cirkvi dialóg. Cieľom synody po obsahovej stránke bolo premyslieť doktrínu, oboznámiť sa so stavom v diecéze a formulovať legislatívu v hlavných oblastiach nášho duchovného života: spásne služby miestnej cirkvi, posväcovanie života, katechéza, kňazský život, rodina, kultúra a školstvo, jednota v mnohosti, rôzne fenomény doby, komunikácia a hmotné dobrá. V súčasnosti sa snažíme oboznamovať sa s jej doktrínou a uskutočňovať nariadenia a odporúčania.

• **Tohto roku si pripomíname 1 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie. Zanechali nám vzácne duchovné dedičstvo. Nepremárnili sme ho?**

Cirkev na Slovensku intenzívne prežívala rok výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda. Bola to pre nás výzva k obnove katolíckej viery, ktorú nám pred tisícstopäťdesiatimi rokmi priniesli naši vierozvestcovia a apoštoli našich predkov sv. Cyrila a Metoda. Všetci si potrebujeme prehĺbiť náš kresťanský život, ktorý čelí premnohým ohrozeniam doby,

najmä sekularizmu. Sme svedkami, ako mnohí ľudia, i niektorí kresťania, zabúdajú na Boha a žijú a správajú sa, ako keby ho vôbec nebolo. Dôsledkom straty viery a osobného vzťahu k Bohu je „veľké prázdno“ v duši človeka. Keďže človek nemôže jestvovať bez Boha, je nútený hľadať sa „náhrady“ – „alternatívy“ Boha. Vyhnaní z raja sa chcú vždy doň vrátiť. Žiaľ, pomýlení a dezorientovaní ľudia našich čias sa usilujú „vrátiť sa“ do „falošného raja“, ktorý im ponúka svet v podobe konzumného štýlu života. Obdobie 1 150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda pre nás výzvou a príležitosťou na odstránenie nedostatkov v živote veriaceho človeka, najmä povrchnosti, sebeckta a prílišnej orientácie na hmotné statky. Na zveľadenie a prehĺbenie dedičstva otcov – pokladu viery – nám mohli poslúžiť aj mnohé aktivity. Či sme ho využili alebo premárnili, to si musí každý z nás odpovedať sám.

• **Ktoré z jubilejných podujatí považujete za zásadné?**

V tomto jubilejnom roku sa uskutočnili mnohé podujatia. Bolo ich veľa na rôznych úrovniach: v školách, vo farnostiach. Boli vydané knižné aj obrazové publikácie, zaznamenali sme podujatia v rodinách alebo v iných záujmových skupinách, ako aj vo verejnom živote. Napríklad filmové a iné umelecké stvárnenie misie sv. Cyrila a Metoda na našom území. Vrcholným podujatím bolo rokovanie Konferencie biskupov Slovenska v júli t. r. v Nitre a slávnostné bohoslužby za účasti pápežského legáta v Nitre, na Devíne, ba i v Levoči. Rovnako si toto jubileum pripomenuli na Morave a v Čechách, aj v iných

slovenských krajinách. Spomeniem tiež národnú púť do Ríma z februára 2013. Myslím, že o premárnení duchovného dedičstva nemôže byť ani reči. Prežívanie tohto jubilea bolo umocnené celocirkevným Rokom viery, ktorý vyhlásil pápež Benedikt XVI., to bol ďalší dôvod pre intenzívnejšie prežívanie tohto jubilea.

• **Rodina sa v súčasnosti prezentuje ako prežitok, trendom je podpora inakosti. Ako na to hľadíte?**

Na jednej strane máte pravdu, ale musíme rozlišovať: kto prezentuje rodinu ako prežitok? Je v tom zrejme viac ideológie a azda aj nejakých zisťujúcich záujmov než skutočného presvedčenia. Vplyvom sekularizácie prichádza spochybňovanie tradičných hodnôt. SPOCHYBŇUJE SA AJ HODNOTA RODINY. Tento zápas však nie je nový. Nová a silnejšia je intenzita útokov. Pod pláštikom tolerancie sa nám podsúvajú rôzne tendenčné názory, ktoré majú obrovský priestor v médiách, ale je otázne, aké je skutočné presvedčenie ľudí. Trendy podporujúce „inakosť“ ešte neznamenajú skutočnú váhu. Na otázku rodiny hľadím vo svetle Božieho zjavenia. Rodinu chápem ako spoločenstvo muža a ženy, riadne usporiadané sobášom, a toto spoločenstvo dáva život deťom, resp. ich prijíma osvojením. Rodina má svoj pôvod v prirodzenom zákone, ktorý je Božieho pôvodu. Rodina nie je výsledok historického vývoja ani výsledok nejakej konvencie ako ľudskej ustanovizne, ktorá by sa dala dohodou zmeniť. Akékoľvek manipulácie môžu priniesť len utrpenie a nešťastie najmä tým, ktorí sú tu najslabší, a to sú deti. Túto náuku sa snažím ohlasovať a som presvedčený, že toto je pre človeka najlepšie.

• **V Košiciach sa 22. septembra uskutočnil Národný pochod za život, ktorého hlavným organizátorom je Konferencia biskupov Slovenska. Čo prinútilo cirkev k takému verejnému vystúpeniu?**

Neviem, či to možno nazvať prinútením cirkvi. Cirkev v chápaní človeka a jeho dôstojnosti vždy bránila človeka. Veď cestou cirkvi je človek. Dôstojnosť ľudskej osoby od počatia až po prirodzenú smrť. Pochod za život v Košiciach je viditeľným vyjadrením postoja cirkvi k životu.

• **Cirkvi niektorí vyčítajú, že nejde s dobou, nechápe potreby moderného človeka. Je opodstatnená takáto kritika?**

Neviem, či v dvetisícročných dejinách cirkvi jestvovala doba, v ktorej by sa cirkvi nebolo toto vyčítalo. Ale cirkev je tu a zohráva vo svete dôležitú úlohu. Pritom vieme, že ak nejaká inštitúcia nejde s dobou, tak sa dostáva mimo diaľku a jej zánik je len otázkou času. Osobne nemám dojem, že by sa toto dialo s cirkvou. O tejto otázke však možno uvažovať aj z iného pohľadu. Viem, že niektorí tvrdia, že cirkev zaostala za vývojom, ale ja si to nemyslím. Je možné, že cirkev nejde s dobou preto, lebo ju predbieha. Veľmi dobre chápe potreby moderného človeka. Dôležité však tiež je, aby aj moderný človek dobre chápal svoje potreby. Človek sa už neraz presvedčil, že čím viac odmieta cirkev a Boha, tým viac ho potrebuje... Domnievam sa, že práve dnes žijeme podobné časy. Je samozrejme, že nie všetko na členoch cirkvi je ideálne. Uznávam, že sa musíme zlepšovať a pomáhať ľuďom našich čias. Dávať im dobrý príklad. Za pohoršenia treba robiť pokánia a napraviť sa. Ale ideály a ciele, ktoré cirkev vo svojom poslaní nesie, a prostriedky, ktoré má k dispozícii, sú neprekonateľné.

• **Sme svedkami straty mravnosti, nemorálneho konania na**

všetkých úrovniach spoločenského rebríčka. Čo by prospelo ozdraveniu mravnosti?

Za najväčšie problémy našej spoločnosti považujem korupciu, nízku citlivosť na problémy jednotlivcov (nezamestnanosť, ponižovanie a utlačovanie ľudí na pracoviskách, kolabujúce zdravotníctvo a pod.), nízke nároky na verejných predstaviteľov a všeobecne nízku schopnosť rozlišovania dobra a zla, pravdy a nepravdy v spoločenských témach. Ak sa tieto problémy budú účinne riešiť, spoločnosť bude oveľa zdravšia.

• **Nachádzajú sa v súčasnosti veriaci kresťania katolíci pod nejakým vonkajším tlakom?**

Všeobecne azda možno povedať, že nie. Určité kompromisy vo svedomí si niekedy spôsobujeme sami. Ak uvažujeme napríklad o nútenej práci v nedeľu či už na stavbách alebo v obchodoch, príčinu problémov vidím v samotných veriaciach. V prvom prípade si myslím, že objednávatel stavby určuje termín vyhotovenia, nie to, či stavbári budú pracovať v nedeľu. Je už na samotných vedúcich, ako to dohodnú. Ale ak naši veriaci nie sú ochotní v cudzine alebo aj v Bratislave a okolí svätiť nedeľu, márne to zdôvodňujú tým, že „tam sa pracuje“. Je to na nich, ako sa zachovajú. Druhý prípad – práca v obchodoch – tu majú veľkú vinu tí veriaci, ktorí idú v nedeľu nakupovať. Totiž oni nepriamo nútia predavačky, že pri tej pokladni musia sedieť aj v nedeľu. Je možné, že vonkajší tlak na veriaciach bude stúpať. V iných krajinách, kde sa napríklad uzákonnili homosexuálne zväzky, budú musieť veriaci ľudia opúšťať isté spoločenské postoje, ak budú chcieť zostať verní svojmu svedomiu a viere. To sa zrejme dotkne aj ich zamestnania. Nemám konkrétne informácie, ale ak by nejaký zamestnávateľ nútí podriadených napríklad v účtovníctve obchádzať daňové zákony, to by sa muselo tiež kvalifikovať ako vonkajší tlak na človeka a na jeho vieru či svedomie. Budem rád, keď takých prípadov bude čo najmenej, najlepšie žiadne.

• **Čo by ste chceli dokázať ako biskup?**

Nedávam si ciele, ktoré by som chcel „dokázať“. Chceme jednoduchou službou tomu poslaniu, ktoré sa od biskupa katolíckej cirkvi očakáva. Už som to povedal, môj predchodca, Boží sluha Ján Vojtáššák bol verný Kristovi a jeho Cirkvi. A to chcem aj ja. Mojm cieľom je šírenie evanjelia, služba cirkvi a spoločnému dobru.

• **Ako vnímate Maticu slovenskú a čo by ste odkázali čitateľom Slovenských národných novín?**

Jeden z mojich ctihodných predchodcov biskup Ladislav Záborský (1850 – 1870) pôsobil v čase vzniku Maticy slovenskej. Keďže slovenskému národu vtedy išlo o bytie či nebytie, biskup Štefan Moyses sa spojil s Ladislavom Záborským, ktorý bol nadchnutý myšlienkou usporiadať jubilejnú miléniovú cyrilo-metodskú slávnosť. Preto sa spojili bansko-bystrická a spišská diecéza. Spišský biskup Ladislav Záborský nariadil vo svojich farnostiach odslúžiť niekoľko spomienkových bohoslužieb. Vydal tiež obežník, v ktorom sa hovorilo: „Rodu a reči príbuznosť má tiež své práva, ktoré v účtivosti mať slušno.“

Matica slovenská zohrala v našich dejinách dôležitú úlohu. Čitateľom Slovenských národných novín odkazujem, aby sme s úprimnosťou zveľadovali dedičstvo otcov, ktoré pozostáva zo základného piliera – a ním je viera v Boha a vernosť jeho slovu. Toto je aj princíp našej národnej identity.

Nesmieme zabudnúť ani na jednu obeť, ani na kvapku vyliatej krvi Prešovský novembrový masaker 1918

Vojtech KÁRPÁTY – Foto: archív autora

V prvý novembrový deň pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa odohrala jedna z najtragickejších udalostí, spojených s koncom prvej svetovej vojny na našom území a predsmrtnou agóniou Rakúsko-Uhorska – žalára národov. Tento deň bolo odsúdených na smrť stodvadsať a popravených tridsaťštyri vojakov prešovskej vojenskej posádky a takmer dve desiatky civilistov, ktorí sa predchádzajúci deň zúčastnili na mestských nepokojoch a rabovaní obchodov, spojených s lokálnou vojenskou vzbúrou.

Príslušníci 67. pešieho pluku v ateliéri prešovského fotografa.

Kým komunistická historiografia a jej interpretácia pripisovala prešovským udalostiam jednoznačný ideologický pôvod v ohlase ruských revolučných udalostí, reálny základ bol však omnoho prozaikejší. Stal sa ním všeobecný chaos, spojený s rozkladom cisársko-kráľovskej podunajskej monarchie a jej brannej moci a ozbrojených bezpečnostných zložiek i následným kreovaním nových (tzv. nástupníckych) štátov a ich nového armádneho a bezpečnostného aparátu.

ZROD REVOLTY

Tridsiaty prvý október 1918 sa začal ako každý iný deň a v ranných hodinách ešte nič nenaznačovalo dramatické udalosti na jeho konci. V meste bol aj počas obeda i v popoludňajších hodinách úplný pokoj a v jeho centre sa nevyskytli žiadne početnejšie skupiny vojakov. Na území Slovenska, vtedy už formálne súčasťou deklarovaného Česko-Slovenska, no pre väčšinu Maďarov ešte samozrejme a integrálnej súčasťou Uhorska, to vrela revolučnými náladami. Výnimkou nebola ani metropola východného Slovenska – Košice. Nepokoje sa stupňovali najmä pod vplyvom politických udalostí v Budapešti, kde 23. októbra 1918 vznikla Maďarská národná rada, ktorá vyhlásila Maďarskú republiku. V jednotlivých regiónoch nabrali udalosti živelný spád a ich súčasťou sa stali svojvoľné lokálne a regionálne revolty príslušníkov už bývalej rakúsko-uhorskej armády. Výnimkou neboli ani Prešov, kde dôstojníci vyššie štvrtisícovej vojenskej posádky už neboli schopní udržať elementárnu armádnú disciplínu a neraz boli nepriami iniciátormi jej porušovania. Najmä oslavou revolučných budapeštianskych udalostí, čo si jednoduchší vojaci a poddôstojníci, a to nielen nemaďarských národností, vyložili svojím spôsobom. Väčšinou ako podnet na sprievodné revolučné javy – rabovanie a násilnosti. Vojaci 67. pešieho pluku, náhradnej batérie 3. honvédskeho delostreleckého pluku a personál remontného oddelenia prešovského zásobovacieho skladu spolu s príslušníkmi menších, v meste dislokovaných vojenských jednotiek vyšli do ulíc. Všetci boli z hľadiska etnicity hodnotení v neskorších oficiálnych správach ako vojaci nemaďarských národností. A skutočne mužstvo v týchto vojenských jednotkách a útvaroch pochádzalo zo slovenských regiónov Spiša, Šariša, Zemplína, Gemera a Liptova; viacerí z týchto vojakov prežili ruské revolučné udalosti na ich teritóriu. Slabú odozvu mala agitácia do česko-slovenského zahraničného vojska (légii) medzi zajatcami z týchto jednotiek, keď sa za legionárov prihlásilo iba desať mužov.

Vojenská vzbura mala svoje regionálne politicko-spoločenské zázemie

a predpoklady. Jedným z hlavných determinantov bolo prešovské masové zhromaždenie, ktoré pod bezprostredným vplyvom budapeštianskych revolučných udalostí zvolali lokálni maďarskí aktivisti na 30. október 1918. Okrem revolučne naladených „ruských“ navrátilcov sa na ňom zúčastnilo vyše tritisíc obyvateľov Prešova a blízkeho okolia. Jedným z rečníkov bol aj prešovský mestský archivár, redaktor periodika Eperjesi Ujság a neskorší agent maďarskej iredenty Viktor Dvorcsák. Revolučné a anarchické nálady medzi zhromaždenými vojakmi podnietil hlavný prejav veliteľa náhradného práporu 67. pešieho pluku majora Issekutza, ktorý vyhlásil vojenskú prisahu rakúskemu cisárovi a uhorskému kráľovi za neplatnú. Zároveň sponchybil subordináciu vojakov dôstojníkom vymenovaných panovníkom a potvrdil supremáciu maďarských vojenských rád. Svoje presvedčenie a predstavu o maďarskom „oslobodení“ a jeho stabilizácii potvrdil tento fanatický maďarský dôstojník počas ďalšieho vývoja prešovských udalostí svojou brutálnou a osobnou angažovanosťou pri likvidácii tejto revolty.

LAVÍNA V POHYBE

Práve toto zhromaždenie „odštartovalo“ revolučnú anarchiu a svojvoľnú revoltujúcu vojakov, ktorí ju začali prejavovať prvotným a pre vojenskú vzburu charakteristickým spôsobom – svojvoľným degradovaním dôstojníkov, strhávaním ich dištinkcií z golierových výložiek a dôstojníckych kokárd z ich čiapok. Zhromaždení vojaci, značne posmelení alkoholom, sa po ukončení tohto verejného zhromaždenia odobrli do kasární, kde odzbrojili strážu, prepustili väzňov odsúdených za disciplinárne i „politické“ delikty a podľa univerzálneho scenára podobných vojenských akcií vyrabovali vojenské sklady a pokúšali sa rôznymi výzvami revolucionizovať zvyšné osadenstvo kasární. Vzbúrenci vytiekli svoje staré obnosené rovnošaty a prezlečení do nových uniforiem, ktoré sa im podarilo ukoristiť zo skladových zásob, vtrhli do prešovských ulíc, kde podporovaní mestskou zberbou začali s násilnosťami a drancovaním. V neskorých nočných hodinách, okolo polnoci, porozbýjali výklady a vchody do obchodov a skladovali a začali rabovať všetko, čo im prišlo pod ruky. Vojaci, ktorí pochádzali z okolitých dedín, odvážali narabované veci na vozoch domov, a tak sa čiastočne uchránili pred skoršou perzekúciou. Zo sto ôsmich prešovských obchodov a skladov sa vyhlí rabujúcemu vojensko-civilnému davu iba dva. Na súkromnom i štátnom majetku vznikli miliónové škody. V ranných hodinách nasledujúceho dňa sa podarilo dôstojníkom sformovať z posledných

verných poddôstojníkov a vojakov i civilných dobrovoľníkov trestné komandá a občianskej strážu, ktoré začali „čistiť“ ulice. K armádnym patrolám sa pripojila aj vojensko-žandárska jednotka, ktorá v skorých ranných hodinách dorazila na požiadanie z Košíc. Počas bojov a prestreliek sa im „podarilo“ viacerých najagresívnejších vzbúrencov zastreliť priamo na mieste. Niekoľko desiatok vojakov obsadilo na prešovskej železničnej stanici vlak, ktorým odcestovali do Košíc. Aj tam však čakali poľní žandári, ktorí ich okamžite odzbrojili a zatkli. Pri osobných prehlídkach našli viaceré cennosti, medzi ktorými nechýbali ani kostolné svietniky i zlaté a strieborné liturgické predmety. Rabovanie v Prešove prestalo medzi siedmou a ôsmou hodinou a o hodinu neskôr vyhlásili vojenskú diktatúru. Ešte v dopoludňajších hodinách zostavili aj mimoriadny vojenský súdny tribunál.

KRVAVÉ ÚČTOVANIE

Obžalovaných bolo viac ako tristo vojakov a rabujúcich civilistov, ktorí boli internovaní v prešovskej seditelnej väznici. Podľa platného stanného práva bolo 120 obžalovaných odsúdených na trest smrti. Za miesto popravy bolo stanovené hlavné prešovské námestie pri evanjelickom kostole, no vzhľadom na protest prešovského evanjelického farára bolo miesto exekúcie presunuté k susednému rímskokatolíckemu kostolu – do jedného z jeho severných výklenkov. Popravnú čatu tvorili šiesti vybraní vojaci 3. honvédskeho delostreleckého pluku a velil jej jeden z iniciátorov a členov mimoriadneho štátariálneho vojenského súdu npor. Kopeczky. Pri poprave asistovali ďalších pätnásť vojakov rovnakého pluku.

Gulky prvej salvy nezasiahli ani jedného z prvých piatich predvedených odsúdenencov a veliteľ exekúcie vydal rozkaz na opakovanie salvy, pričom sám do odsúdenencov strieľal z revolvera. Po týchto výstreloch už prvá skupina nešťastníkov ležala na zemi. Pri pokuse predviesť ďalšiu päťicu odsúdených vojakov pred popravnú čatu podľahol zvyšok odsúdenencov smrteľnej panike, pretrhol strážny kordón a rozbehol sa námestím, pričom sa usilovali schovať v okolitých bočných uliciach. Deviat z nich boli na úteku zastrelení a viacerí postrelení. Poprava bola v ten deň ukončená.

Prešovský štátariálny súd však pokračoval vo svojej krvavej „žatve“ aj počas ďalších dní. Výsledkom jeho „práce“ bolo 51 mŕtvych vojakov a civilistov, medzi ktorými boli i dve ženy. Podľa Dr. Jána Keselického, vtedy sedemnásťročného očitého svedka prešovského masakru, boli medzi civilnými obeťami aj dvaja nevinní obyvatelia Prešova: „Obuvník Mikuláš Milly, otec siedmich detí, ktorého honvédi zobrali z domova, keď spal. Druhou obeťou z Prešova bol Jozef Gomulec, železničiar, otec piatich detí, ktorého chytili pri návrate domov zo služby. V noci vôbec nebol v Prešove.“ Ich jedinou vinou bolo, že boli v nesprávny čas na nesprávnom mieste.

Prešovská poprava z novembra 1919 bola posledným krvavým intermezzom pred začlenením tohto mesta do Česko-Slovenska, aj keď o necelý rok si Prešov vybrali za sídlo svojho experimentálneho expanzívneho projektu Slovenskej republiky rád maďarskí boľševici. Hoci ich terhor trval na južnom a juhovýchodnom Slovensku iba krátky čas, vyžiadali si stovky obetí z radov civilného obyvateľstva, najmä slovenských národných aktivistov a pracovníkov. Slovenská republika a slovenský národ nesmie zabudnúť ani na jednu slovenskú obeť, ani na kvapku nevinne vyliatej slovenskej krvi!

REPORTÁŽ

Karol I.

Pred deväťdesiatimi piatimi rokmi, keď už bolo isté, že Rakúsko-Uhorsko so svojimi spojencami svetovú vojnu prehrá a monarchia zostane v troskách, panovník Karol I. sľuboval národom svojej ríše všetko, aj právo na sebaurčenie, demokratické pomery, spolkový štát s autonómnymi národnými republikami, dokonca v októbri 1918 to potvrdil manifestom, len aby sa zachránil na tróne... Neskoro.

Po konci monarchie mal byť maďarským kráľom Prvé lietadlo uniesli do múzea

Ján ČOMAJ – Ilustrácia: archív SNN

Emigroval do Švajčiarska, ale svojich panovníckych ambícií sa nevzdal. Spoliehal sa na maďarskú šľachtu, ktorej nové pomery znamenali zánik a nemienila sa na vývoj pomerov nečinne prizerať.

KUN ZAHRAL DO KARIET

Vtedy však vypuklo boľševické povstanie, ktoré viedol účastník ruskej októbrovej revolúcie Béla Kun. Sprvu sa zdalo, že tým je definitívny koniec Karolových plánov. Jeho spravodajská služba ho však presvedčila o opaku: vojská bývalého admirála Horthyho na maďarskom území a česko-slovenské jednotky na území ČSR Kunovu armádu začiatkom roka 1921 porazili, ale Horthy musel závery Trianonu plniť. Musela vláda, nezmuseli šľachtici. V maďarských kaštieloch a na hospodárskych dvoroch veľkostatkov sa zhromažďovali zbrane a magnáti veselo verbovali lužu, aj včerajších Kunových „revolucionárov“ do svojich jednotiek. Proti republike, ktorá bola bezbranná.

Šľachta pašovala pušky a gufomety spoza hraníc a načierno ich skupovala z likvidovaných kasární. Dôstojníci, postupne opúšťajúci armádu, mali z obchodu ťažké peniaze, ktoré prepíjali alebo prehrávali v kartách. Organizátori vzbury proti vláde čakali len na vhodný okamih – agenti bývalého panovníka vymysleli, že najlepším momentom by bol kráľov príchod z emigrácie. Generalita by zložila do jeho rúk sľub vernosti a na čele s Karolom I. slávnostne vťiahla do Budapešti.

Lenže informácie, ktoré Karol Habsburský dostával vo Švajčiarsku, boli – ako to už býva – prikrášené. Tajný prevoz bývalého rakúskeho cisára a uhorského kráľa vlakom i autom bol veľkým rizikom, ak by ho hraničné kontroly zatkli, zrejme by mu veľmoci namiesto azylu dali vyhnanstvo. Preto jeho spravodajská služba vymyslela cestu vzduchom. Za akúkoľvek cenu. Aj za cenu únosu lietadla.

AD ASTRA AERO

Švajčiarska spoločnosť s týmto názvom mala na jeseň 1921 na letisku Dubendorf šesť strojov Junkers F 13, vtedy najmodernejšie osobné dopravné lietadlo na svete, z toho dva nové komfortnejšie vybavené mali v nájme od nemeckého výrobcu aj s pilotom Wilhelmom Zimmermannom, ktorý ich mal zalietavať. V októbri sa pri Zimmermannovi pristavili dvaja elegantní muži. Predstavili sa mu ako kapitán Orsz Fekete a poručík András Alexay, piloti Maďarskej kráľovskej gardy. V skutočnosti to boli agenti maďarských monarchistických sprisahancov. Vedia, že lietadlo má spoločnosť Ad astra iba v nájme, oni by ho však radi kúpili. Okamžite. Za podmienok, ktoré firma Junkers určí. Zimmermann už takmer súhlasil, predaj bol výhodnejší ako nájom, bola tu však dlhodobá zmluva medzi Ad astra a firmou Junkers, perspektíva nákupu ďalších lie-

tadiel, tak ponuku maďarských pánov odmietol. Sľúbil im však, že ak majú záujem o takýto stroj, o niekoľko dní im ho z Nemecka osobne dopraví, kam budú chcieť – a už sa tešil na províziu od firmy. Maďari však nesúhlasili. Potrebujú lietadlo hneď. Hoci na jeden let. Tak im poradil, aby si lietadlo prenajali.

O hodinu tí dvaja mladí muži za prítomnosti pilota previedli v najbližšej banke peniaze na jeho účet. Zaviezli ho na letisko a dohodli čas odletu a miesto nástupu. Tu zrazu Zimmermann zastal, že hoci mali Švajčiari lietadlo iba v nájme, nejaký usilovný človek už naň nastriekal výsostné znaky Švajčiarskej konfederácie, veľké „CH“, nápis Ad astra a registračné číslo 59. To mohlo spôsobiť najmä pri zahraničnom lete komplikácie. Navrhol teda Maďarom, aby si kúpili patričné množstvo leteniek do Ženevy, teda najlacnejšie – a on ich za tie peniaze, čo mu poslali na účet, zavezie kdekolvek, aj na koniec sveta. Stalo sa.

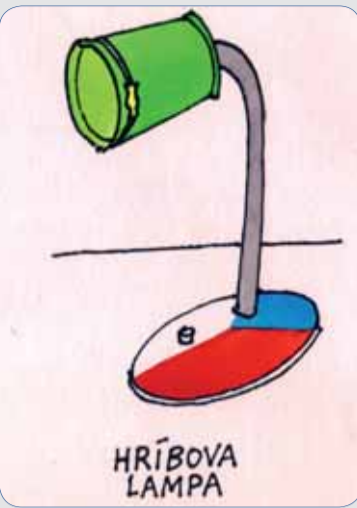
Na druhý deň, 20. októbra 1921, zastali pred letiskovou budovou dve limuzíny. Vystúpili z nich naši známi. A bývalý rakúsko-uhorský panovník Karol I. s manželkou Zitou a osobným tajomníkom. V lietadle prezradili Zimmermannovi skutočný cieľ letu: Maďarsko. Šopron. Lúka pri dedine Dénesfa. Miesto vyznačí dym...

HORTHY PUČ ZLIKVIDOVAL

Let bol pokojný. Po štyroch hodinách Zimmermann s kráľovskými hosťami na palube pristál o 16.12 h. Priamo na lúke pri Šoprone kráľa a jeho suitu dôstojníci Horthyho tajnej služby zatkli. Sprisahaniu, ktoré malo vrcholiť príchodom kráľa a jeho slávnostným privítaním v Budapešti, chýbalo ono finále. Celý pokus o vojenský prevrat trval tri dni. Horthy, ktorý len čakal na príležitosť, aby proti pučistom tvrdo zasiahol, o prílete kráľa vedel a puč bez problémov zlikvidoval. Namiesto slávnostného príchodu do Budapešti s kráľom na čele prišli vodcovia sprisahania do hlavného mesta v okovách. Royalisti boli porazení. Nie však sen o Veľkom Maďarsku. Ten mnohých Maďarov straší dodnes.

Lietadlo po únose a zadržaní posledného cisára monarchie a uhorského kráľa Karola I. Habsburského vystavovali niekoľko týždňov na jednom budapeštianskom námestí a za poplatok si ho mohol každý pozrieť aj zvnútra. Bol symbolom porazenej monarchie. Hoci bolo nové, drahé, moderné a ideálne zalietané, absolvovalo stotri cvičných letov a nalietalo štyridsaťosem hodín, nemecká firma Junkers ho Maďarsku venovala ako muzeálny dar. Lepšiu reklamu svojich lietadiel si nevedela predstaviť. Veď o tom písala celá vtedajšia svetová tlač. Karola I. dal Horthy uväzniť a po krátkom procese deportovať aj s manželkou na portugalský ostrov Madeira. Neužil si ho. Rok po deportácii ako tridsaťpäťročný umrel.

POZNÁMKA

Kto odkľaje RTVS

RTVS sa vždy hrdo podpíše pod reláciu Pod lampou. Tentoraz to bolo pod hanobenie slovenského národa. Ako ináč nazvať dve hodiny plné nenávisti k Slovákom, ktoré sa niesli pod heslom ministra vnútra uhorskej vlády Kálmána Tisza, známeho výrokom: Slovenského národa niet. Presne to isté zaznelo 12. septembra Pod lampou s dôvetkom, že ide o „ľudí, ktorí žijú zhodou náhod od Dunaja k Tatrám...“

Nemožno hovoriť o národe. A takéto „ocenenie“ si Slováci platia sami povinnými koncesionárskymi poplatkami. Teda Štúr, Hlinka, Hviezdoslav, Štefánik či Dubček boli iba „ľudia“, ktorí sa náhodne vyskytli medzi Dunajom a Tatrami, zrejme keď tade prechádzali ich kočovní predkovia. Alebo hrdinovia tisícročnej včely. Práve tí sa náhodne na múračkách vyskytli na Maďaroch, ale žili na Slovensku.

V kontexte tejto relácie vyjadrenie, že politická situácia je u nás tragická, nebolo tým najhorším. Slovákov sa paradoxne ako-tak zastali cudzinci – Etiópan, čo sa u nás priženil, a rakúsky spisovateľ, ktorý Slovensko miluje, dal mu prednosť pred svojim rodom pod Alpami, miluje Janka Kráľa a pokladá ho za slovenského Puškina. Slovenčina je preňho „najkrajší, dokonalejší jazyk, ktorý počúvať je pôžitkom – je to nekonečná báseň“. Čo sa mu na Slovákoch nepáči, že na takú krásnu reč máme málo básnikov, že si málo vážime svoju literatúru. A upozornil na jednu dôležitú vec, ktorá tvorí raison d'être Slovenských národných novín: Sme málo ambiciózní, ba si neveríme. Totiž na otázku položenú obyčajným ľuďom, či pokladajú Slovákov za vyvolený národ, dostal odpoveď – vyvolený na zánik. Ale upozornil na to dobromyseľne. Krédom podnikateľa z Etiópie je – hovoriť kriticky, ale s mierou. Spomínaný rakúsky spisovateľ Martin Leidenfrost povedal o našich ambíciách pravdu, keď aj spomenul, že sme nechceli vlastný štát. Ludovít Štúr chcel Slovenské okolie, Andrej Hlinka autonómiu a keď prišlo na skutočné lámanie chleba, proti slovenskej suverénite sa postavila sama časť slovenských poslancov a osobností. Aj v minulosti, aj teraz sa usilujú o kreslo hlavy slovenského štátu – bez akejkoľvek hanby. Ešte v ďalšom mal rakúsky Slováka pravdu – že si nevážime vlastnú literatúru. Divadlá hrajú viac o holokauste, než by mali v repertoári pôvodnú slovenskú tvorbu, a s filmom je to podobné. Eduard Grečner, ktorý nakrútil sedem slovenských celovečerných filmov, hovorí: Bez kultúry sme odsúdení na zánik.

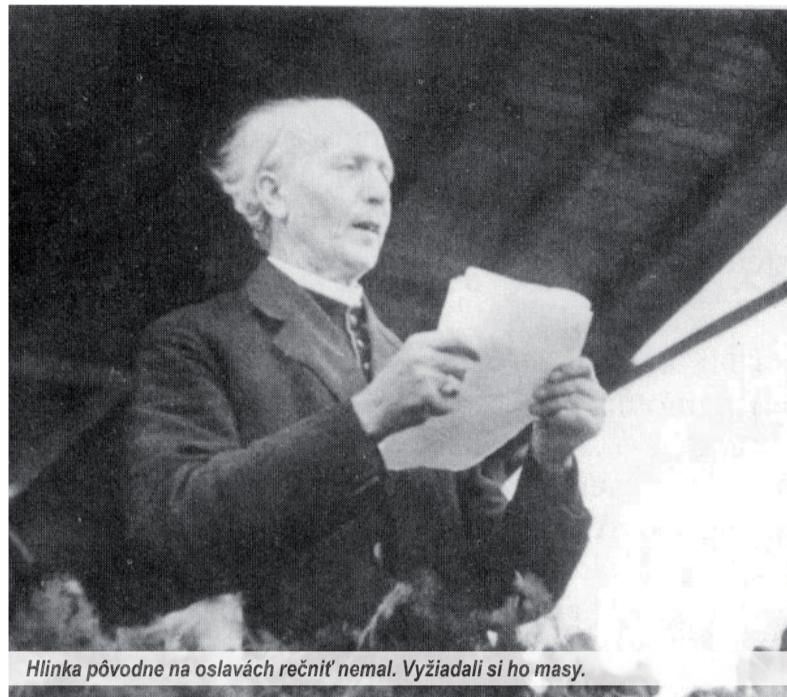
Slovenská televízia je príliš zakliata na to, aby dvíhala slovenské národné povedomie. V slovensko-českom projekte Colnica prešli bez „prečlenia“ veci, ktoré tiež hraničia s urážkou národa.

Peter JANOŠÍK
Karikatúra:

K mílnikom na ceste k štátnosti treba zaradiť aj rok 1933 Naša štátnosť sa rodila v Pribinovej Nitre

Stanislav BAJANÍK – Foto: archív autora

Je nesporné, že k najvýznamnejším historickým medzникам slovenského národa na ceste k suverenite a štátnosti patrí Pribinova Nitra 1933 – osoby, osobnosti, udalosti, ktoré nás zapísali do novodobých dejín. Prvý raz sa Slováci dôraznejšie predstavili Európe a zomknuto manifestovali svoje prirodzené samourčovací právo. „Československí ministri slovenskému národu budú hovoriť po česky v staroslávnej slovenskej Nitre. Už aj české časopisy sa pohoršujú nad postupom vlády a zatracujú jej počínanie, ktorým si celé tieto slávnosti vláda vyárendovala...“

Hlinka pôvodne na oslavách rečníť nemal. Vyžiadali si ho masy.

Tieto a celý rad iných upozornení a výstrah sprevádzali prípravu osláv 1 100. výročia posvätenia prvého kresťanského chrámu v Nitre a na našom území vôbec, známe alebo menej známe ako Pribinove slávnosti 12. – 15. augusta 1933, teda pred 80. rokmi. Na pôde Nitry sa mala demonštrovať myšlienka „jednotného československého národa“, v ktorom vyznievali Slováci ako Česi, hovoriaci osobitným nárečím (T. G. Masaryk).

■ ROZPAKY V PRÍPRAVE

Cirkevní predstavitelia, najmä nitriansky biskup K. Kmeťko, kanonik J. Buday, ale aj ostatní kňazi a biskupi Slovenska, vyšli s iniciatívou veľkorysých osláv zrodu kresťanstva na našom území, aby sa Európe pripomenula naša historická, duchovná i etická zasluga o jej kultúrny i duchovný kolorit dávno predtým, ako začala Európa vnímať prítomnosť susedných kultúr, minimálne maďarskej a českej. Vláda ČSR v tom zasa videla vďačnú príležitosť, ako demonštrovať pred svetom svoju československú zjednocovaciu tendenciu. Tá sa mala umocniť tézou, že Nitra patrí celej republike a na jej pôde sa zrodili základy „československej jednoty“.

Národ ostal v pomykove: dal hlasy autonomistickým zámerom, no vzápätí pocítil nový prúd pražského centralizmu. V pomykove ostala aj Matica slovenská, Slováci v zahraničí, ktorí sa nestačili čudovať manipulácii s dohodami a dohovormi prijatými najmä na stretnutí Slovákov na americkej pôde v rokoch 1915 a 1918.

Vládne rozhodnutie bolo však neodvolateľné. Bezmocná ostala aj Matica slovenská, no nie hluchá k situácii, v ktorej sa ocitli prípravy osláv. Nepomohli ani biskupské pastierske listy, urgencie v Prahe, nesúhlas nitrianskeho biskupstva s takouto predstavou osláv, ktorú mal na Slovensku garantovať krajinový prezident J. Országh, zastrešiť vtedajší premiér J. Malypetr, jeho slovenskí ministri M. Hodža, I. Déer a iní. K tomu ešte českí Sokoli, Selská jízda, celý rad športových a kultúrnych podujatí – len so slovenskými politickými autoritami sa rávalo na koniec.

■ NÁROD NEPOKORILI

J. Tiso, A. Hlinka, M. Rázus, Matica slovenská, Spolok sv. Vojtecha a iní veľmi rýchlo pochopili, kam smeruje triumfálna manifestácia „československej jednoty“. Využili noviny i svoj vplyv na Slovensku, aby ho prebrali. Na oslavách sa zúčastnili

vyše stotisíc ľudí, medzi nimi katolícka akademická mládež, Orly, spolky, združenia, obce i mestá. Stroskotala česká verzia osláv, otriasla sa konšpirácia, akademická mládež naproti veľkému zámerom vynesla na tribúnu A. Hlinku, za nim tam neočakávane vstúpili M. Rázus, J. Tiso a iní. Zhromaždenie sa mohlo začať len vtedy, keď sa ujal „moderátorskej úlohy“ nepozvaný A. Hlinka. Udával tón, slovo, pozýval k mikrofónu pána krajinového prezidenta i pána premiéra. Prehovorili aj slovenskí zahraniční biskupi, predniesli pozdrav pápeža Pia XI.: „Svätý Otec si želá zo srdca najmä to, aby účastníci tejto dejinnej slávnosti, pohnutí slávnou pamiatkou veľkej minulosti, nepovažovali za dostatočnú vieru, od otcov zdedenú, vždy viac a viac v živote svojom zachovávať, ale nech sa s istou obdivuhodnou jednomyseľne vynasnažia, aby táto viera prenikla úplne aj štátny život.“ Vystúpil aj premiér J. Malypetr s pozdravom od prezidenta T.G. Masaryka.

Maticu slovenskú i Spolok sv. Vojtecha vláda nepozvala. Napriek tomu členovia Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha predstavovali podstatný podiel účastníkov na týchto nitrianskych oslavách a Matica sa nenechala umlčať...

„Dejinná spravodlivosť dožičila nám národu slovenskému pripomenúť si, že slobodní stáli sme tu pred tisícročím, povedať sebe i celému svetu: V Nitre potvrdila história prvý raz naše prirodzené právo žiť a mrieť na dedovizni našich otcov. Matica slovenská hlboko sa klania pamiatke tohto momentu historického a privoláva národu slovenskému: Uvedom si: Pred 1 100 rokmi tvoji predkovia prví do západného Slovanstva včlenili sa do radu kultúrnych národov. Dávno pred príchodom cudzích vladárov tvojej zeme a tvojej krvi tu boli, tu žili, tvoji otcovia. Tu zakladali pred 1 100 rokmi široké základy kultúry a keď osud nedoprial otcov odovzdať potomstvu nenarušené dedičstvo, vnútorná sila národa jednako zvíťazila v reči, zvykoch a mravoch, udržal sa národ, aby dnes dobudoval, čo predkovia dovŕšiť nemohli. Uvedom si: Národ, ktorý nechápe, neprecíti, neuctí si svoju minulosť, nepočú si z radostných alebo chmúrnych strán histórie predkov, zrieka sa svojej budúcnosti. Pamiatka prvého chrámu v Nitre prikazuje ti, aby si nežičlivou tisícročia porúchané dedičstvo zveľadil, upevni cit národnej spolupatričnosti, nech ťa nikdy viac nezoslavia nedorozumenia náboženské, nech niet stavovských

rozdielov, keď pôjde o spoločné blaho všetkých vrstiev národa. Uvedom si: Keď ťa ani tisíc ťažkých rokov nezomlelo, keď si žil cez najťažšie časy iba slovom zdedeným po otcov, teraz, keď i všemohúci doprial možnosti rozvoja v Československej republike, bolo by najsmutnejším zjvom spreneveriť sa odkazu otcov a neutvrďovať jednu z najstarších kníh histórie severného Slovanstva. Vkladám hlboký hold postavám prvých a vašich kniežat vynorujúcim sa z prítmnia a dejín.“

■ POZDRAVNÉ POSOLSTVÁ

Primas Poľska August kardinál Hlond o. i. k slávnostiam napísal: „Vďaka vám, bratia Slováci, že veľkou jubilejnou slávnosťou otvárate svetu jednu z najstarších kníh histórie severného Slovanstva. Vkladám hlboký hold postavám prvých a vašich kniežat vynorujúcim sa z prítmnia a dejín.“

Pražský arcibiskup Karol Kašpar ho doplnil: „Nech táto viera oživuje vždy našich milých bratov Slovákov! A ako zbudoval knieža Pribina na Slovensku prvý katolícky chrám, nech každý katolícky Slováčik sa snaží aj sám byť dľa slov. sv. Pavla živým chrámom Ducha Svätého!“

Hrejivá národná atmosféra najmä zásluhou šírenia českoslovakistických tendencií nechala vyniknúť vtedy popredným slovenským autoritám. Ústredná postava, predseda HSLŠ Andrej Hlinka o. i. vyhlásil: „Drahý národe, vysokodostojní páni biskupi, drahí hostia, vysoká vláda, sestry a bratia! Bol som už na mnohých slávnostiach. Videl som veľkosť manifestácií. Veľkosť Martina, Mikuláša, veľkosť Deklarácie... Ale toľko ohňa, oduševnenia a takúto mohutnosť som ešte nevidel. Slovenský národe, korím sa ti, som tvoj! Sľubujem ti vernosť a ty mi sľúbiš za to poriadok. Poriadok, aký my chceme.“

Neskôr M. Rázus, uvedený A. Hlinkom na žiadosť prítomných, o. i. povedal: „My chceme len autonómiu pre Slovensko a uznanie našich práv. S poriadkami Čechmi sa dohodneme, len nech si slušní Česi nehládajú spojencov medzi neporiadnymi Slováckmi.“ K tomu senátor, nitriansky kanonik J. Buday dodal: „Autonómia Slovenska prísť musí. Tým väčšmi, že v poslednom čase, vďaka nešťastnej centralistickej politike celý temer slovenský národ začína uznávať, že od uskutočnenia autonómie závisí jeho bytie či nebytie. Preto český národ by najlepšie urobil, keby dobrovoľne uskutočnil to, k čomu sa v Pittsbursku slávnostne zaviazal.“

Vyššie stotisícový dav v Nitre.

Z druhej strany zasa „kontroval“ minister M. Hodža: „Toto naše slovenské a česko-slovenské kultúrne prvenstvo môže byť našou pýchou, ale je súčasne politickým dokumentom a potom mravným záväzkom. Svojím osvetovým vývojom a svojim poslaním patrí Slovensko od svojich prvých dób k Morave a Čechám.“

Vtedajší prezident ČSR T. G. Masaryk svojim posolstvom účastníkom odkázal: „Jedno veľké poučenie však môžeme čerpať z histórie Nitrianska a územia republiky vôbec: náš štátny a kultúrny vývoj vôbec zo samého počiatku sa dial obcovaním so západom a celou Európou. Politika nášho národa, našej republiky bola a musí byť svetovou.“

■ MODLITBA SPOD ZOBORA

A. Hlinka: „Dnes už ráno o siedmej hodine modlil som sa nad hrobom sv. Emeráma... modlil som sa za vašu slobodu. Nikdy sa tak nedožadoval národ slobodného života ako práve v týchto dňoch. Stopäťdesiat tisíc ľudí tu v Nitre akoby jediným mohutným výkrikom volá do sveta, že chceme žiť životom národa suverénneho. A žiadam to s ním aj ja. Žiadame to právom, pokorne i hrozivo, apelujúc na cit, právo a spravodlivosť. A všetko je v tom volaní po slobode, len nenávisti nie voči tým, ktorí túto slobodu nám dať nechcú... My ideme ďalej, my nezostaneme na polovičnej ceste...“

Nitrianska rezolúcia zo slávnosti o. i. ohlasuje: „Chceme byť národom suverénnym! ... Kľaňajúc sa pamiatke Pribinovej pokladáme za potrebné verejne poukázať, že národ slovenský nikdy nikoho nepoveril, nikomu nedal splnomocnenie na to, aby sa zrieknuť mohol národnej samobytnosti, národnej suverenity vyjadrenej v samourčovacom práve, uznanom celým vzdelaným svetom. ... Žiadame, aby spravovanie vecí samobytného národa slovenského na oslobodenom Slovensku zverené bolo Slovákom, ako nám to plným právom patrí, ako nám to bolo sľubované a Pittsburskou dohodou spečatené...“

Slováci! dnešné veľkolepé jedenásťstoročné jubileum je živým dôkazom, že boli sme samobytným, samostatným národom a takým chceme ostať.“

K slávnostiam sa vyjadril krajinový prezident J. Országh, poslanec R. Tiso, biskup J. Vojačák, odborár R. Čavojský, šéfredaktor K. Sidor a mnohí iní.

■ NEČAKANÁ ODPLATA

„Chceli sme omrvinku, museli sme si odkrojiť celý krajec,“ spomínal A. Hlinka na viacerých stretnutiach, „no dane sa zaplatiť museli.“ Na vyše pol stovky agilných Slovákov bola podaná žaloba, niektorým študentom zamedzili študovať na školách, ťažkostiam neunikol ani J. Kirschbaum, K. Sidor, nitriansky starosta J. Mojto, policajný náčelník A. Halaki, krajinový prezident J. Országh chcel abdikovať. České noviny nálepkovali vlastencov za fašistov.

Trvalo ešte päť rokov a muselo sa zviazať viac zápasov, aby Slováci v októbri 1938 mohli vyhlásiť autonómiu, v roku 1939 Slovenský štát a v roku 1993, teda šesťdesiat rokov od Pribinovej Nitry, sme si vyhlásili obnovenú slovenskú štátnosť. Tak Nitra umocnila verejný zápas o slovenskú suverénitu a presvedčila, že slovenské národné zjednotené sily sa dokázali s problémami náležite popasovať.

Už 91. ročník Scénickej žatvy priniesol radosť aj otázky Martin ožil ochotníckym divadlom

Maroš M. BANČEJ – Foto: archiv NOC

Amatérske divadlo zohralo v kultúrnom sebauvedomovaní Slovákov jednu z najdôležitejších úloh. Poučné či zábavné divadelné predstavenia, ktoré písali naši prví spisovatelia a dramatici, prinášali do slovenských dedín a mestečiek slovenčinu, ktorá sa stávala jazykom sprostredkujúcim estetický zážitok, a teda sa stala rovnocennou s ostatnými európskymi jazykmi. Nečudo, že prehliadka ochotníckych súborov Scénická žatva pretrvala doteraz celých neuveriteľných deväťdesiatjedem rokov.

Scénická žatva je najstarším festivalom neprofesionálneho divadla v Európe. Ide o prehliadku, ktorá je vyústením práce približne stovky divadelných súborov a jednotlivcov, ktorí sa zúčastnia na postupových okresných, krajských a celoslovenských prehliadkach. Tieto postupové prehliadky zahŕňajú nasledovné oblasti divadla: ama-

térské divadlo dospelých, divadlo dospelých hrajúcich pre deti, divadlo mladých, divadlo poézie, detskú dramatickú tvorivosť, umelecký prednes poézie a prózy. Festival sa stal súčasťou aktívnej podpory živej kultúry na Slovensku a taktiež je aj jednou z hlavných aktivít v oblasti vzdelávania v neprofesionálnom divadle.

■ PRAJNÝ OCHOTNÍKOM

Tohtoročný už 91. ročník Scénickej žatvy 2013 oficiálne otvorili v priestoroch Slovenského komorného divadla v Martine 28. augusta. Martin sa už s týmto najväčším sviatkom slovenských ochotníkov doslova zžil a podľa viacerých dlhoročných účastníkov či porotcov sa jednoznačne dá označiť za „mekku slovenské-

ho amatérskeho divadelného hnutia“. Tohto roku sa na Scénickej žatve opätovne zúčastnili najlepšie inscenácie a divadelné súbory z postupových súťaží amatérskeho divadla, ktoré sa divákovi i odbornej porote predstavili v úvode v spomínaných kategóriách.

Javiská Scénickej žatvy však nepatrili len slovenským nádejným umelcom. Ako po iné roky i tentoraz do Martina zavítali aj umelci z rôznych krajín. „Z Litvy to bol súbor Rokiskis People's theater, z Čiech divadelný súbor KÁŤAJEBÁRAJEŠKÁLA a z Nemecka divadlo Dance Theatre Company „Arabesque – Vis á Vis“ of the TPZ Lingen, ktoré predviedlo svoje tanečné vystúpenie,“ povedal nám projektový manažér Scénickej žatvy Michal Ditte.

■ TVORIVÉ DIELNE

Okrem prezentačného programu v rámci festivalu prebiehali aj vzdelávacie podujatia s názvom Tvorivé divadelné dielne Eduart. Tie boli tohto roku koncipované na netradičné prvky v divadle. Lektori týchto dielní, ako Iveta Ditte Jurčová, Erik Bartoš a mexická lektorka Citlali Huezo Sánchez, sa zaoberajú performanciou, dokumentárnym divadlom, site specific a video artom. Okrem aktívnych tvorivých dielní boli na programe aj semináre o súčasnom divadle. Tie prebiehali pod vedením doktorky Eleny Knopovej zo Slovenskej akadémie vied a prodekanu Vysokej školy múzických umení Miroslava Dacha. Tohto roku bola odborná porota širokospektrálne zameraná. Medzi členmi poroty boli napríklad scenograf Peter Jankú, teatroológovia Miroslav Zwiefelhofer a Lenka Dzadiková, režisér Aleš Bergman a dramaturg Miklós Forgács. Dá sa povedať, že Scénická žatva je dôležitým prostriedkom

pri zviditeľňovaní sa slovenského neprofesionálneho divadla a Slovenska v zahraničí. Ambíciou festivalu v budúcich rokoch je podpora vzdelávania v spolupráci so zahraničnými lektormi a taktiež aj vytvorenie priestoru pre konfrontáciu medzi profesionálnym a neprofesionálnym divadlom.

■ DIVADELNÍCI Z KREMNICIE

Po štyroch dňoch naplnených inšpiratívnymi predstaveniami a nemejnej podnetnými stretnutiami divadelníkov s odborníkmi, ale aj vďačnými divákmi sa porota pod vedením Mgr. art. Miroslava Zwiefelhofera rozhodla udeliť Cenu za tvorivý čin roka divadlu DDS Zrkadlo z Kremnice za inscenáciu Bol raz jeden človek.

A čo k spomínanému ročníku povedal predseda odbornej poroty? „Deväťdesiaty prvý ročník súťaže slovenských divadelných súborov mal podtitul: Chce to zmenu. Scénická žatva sa tak po bujarej oslave deväťdesiatky zobudila a s poriadnou opicou sa pozrela do zrkadla. Iste, dalo by sa argumentovať úspechmi nášho neprofesionálneho divadla na medzinárodných festivaloch. Vždy však bude lepšie, ak na našich tvorcov budeme náročni na domácej scéne, než by mali zažiť šok za hranicami. Omnoho podstatnejšie je však to, že drvivá väčšina svetlých momentov nášho divadla nie je výsledkom systematickej podpory kultúry, ale osobnej angažovanosti jednotlivcov.“

Neprofesionálna kultúra v našej krajine je ako neradený voz, ktorý sa rúti z kopca, a je trochu zázrak, že ešte nenarazil do stromu. Tento stav má samozrejme viaceré príčiny. Začína sa to na Ministerstve kultúry, ktoré ani dvadsať rokov po vzniku samostatného štátu nedokáže vytvoriť takú elementárnu vec, ako je fungujúci grantový systém.“

Mimoriadna porcia ilustrovanej histórie

Milan Augustín: Templári, Vydavateľstvo Veda, Bratislava 2013

KNÍHA TÝŽDŇA

Dnes sa už v našom prostredí len málokedy píšú rozsiahle historické romány. No predsa sa, napočudovanie, takýto projekt nedávno zrodil. Milan Augustín má za sebou takmer tri desiatky kníh, pričom môžeme vysledovať postupný prechod autora od literatúry faktu k beletrizovaným dielam, venujúcim sa histórii. Tentoraz ponúkol čitateľom takmer päťstostranovú knihu, ilustrovanú ukážkami z historického opisu Mestských práv Banskej Štiavnice z konca 16. storočia.

Práve autorov lokálpatriotizmus a dôverná znalosť histórie banských miest na strednom Slovensku je kľúčovým východiskovým momentom knihy. Autor cez rozprávanie banskoštiavnického mestského notára Christophorusa Galicusa prerozpráva výrazný úsek dejín tohto až zázračného banského mesta takmer za pol tisícročia jeho dejinného vývoja. Tento obrovský dejinný úsek má práve v histórii Horného Uhorska, teda územia dnešného Slovenska, významné postavenie v kontexte našich dejín. Rozháraná uhorská šľachta, nejednotná a spurná, v ktorej dominovali aj pomadárčení veľmoži z nášho územia, ich večné spory o majetok a prestíž. Vpád Mongolov a Tatárov, templári, ktorí do Uhorska prišli ako ochrancovia francúzskej princeznej, ktorú jej otec, francúzsky kráľ Ľudovít VII. Kapet dal za manželku uhorskému kráľovi... To sú len niektoré zákutia našej histórie, ktoré Milan Augustín ponúka s množstvom dobových reálií, niekedy až mánotratne zaplavujúc čitateľa stále novými a novými historickými faktami, ale aj objavnými teóriami na pomedzí historickej fikcie. Celým košatým rozprávaním sa však ako červená, či skôr zlatá a strieborná niť vinie história baníctva, ktoré z vtedajšieho Horného Uhorska urobilo pokladnicu celého, vtedy známeho sveta. Ako sme hovorili v úvode, obsiahle historické romány sú na Slovensku skôr zriedkavosťou. Je dobre, že máme dostatočne erudovaného autora, ktorý si na jeden trúfol.

(mab)

MEDAILÓN

Smeje sa už sedemdesiat rokov

Básnik a humorista, autor literatúry pre deti a mládež Milan Lechan sa narodil 16. marca 1943 v Michalovciach. Po maturite na gymnáziu v Humennom študoval na Filozofickej fakulte Univerzity P. J. Šafárika v Prešove. Pôsobil ako odborný a tlačový redaktor vo Vydavateľstve Osveta v Martine, v súčasnosti je redaktorom vydavateľstva Knižné centrum v Žiline. Začiatkom tohto roku sa dožil sedemdesiatky.

Lechan knižne debutoval v roku 1970 zbierkou vyše dvesto aforizmov Je to láska. Nasledujúca knižná publikácia Sniem prosím? (1978, 1984) je zbierkou krátkych satirických próz, veršovaných humoristických textov, aforizmov, sentencií a ponášok. Jeho literárny prejav vychádza z krátkych humoristicko-satirických foriem, často realizovaných na

základe slovných hračiek a logických paradoxov. Publikácie Milana Lechana sú zväčša mozaikami krátkych próz, popretkávanými aforizmami, veršovanými textami, paródiami atď. Do lyrickéj roviny posúva Lechanovu tvorbu poézia v zbierkach Žena, ulica, dlaň, kosť (1982), Milan Lechan a iné básne (1994) a Láskovanie s (h)láskou (1998). Zachoval v nich všetky atribúty svojského videnia sveta a poetiky, rovnako ako aj v knižke krátkych humoristických básničiek a rečňovaniek, žiackych výrokov, vtipov a aforizmov zo školského prostredia Učebnica na prestávku (1988).

Na festivale Kremnické gagy 2013 mu udelili cenu za celoživotné dielo.

Milan Lechan už od deväťdesiatych rokov pravidelne spolupracuje aj s redakciou Slovenských národných novín.

Michal BADÍN

HUMORESKA

Hlboké rozhorčenie vyvolal nedávny chvat poslancu A. H., ktorým skolil politického protivníka v parlamentnej lavici na póde Národnej rady SR. Dostal som hneď niekoľko rozhorčených rezolúcií pracujúcich, nezamestnaných a bezdomovcov. Svrne odsudzujú, že naši poslanci sú úbohí amatéri, lebo keď bitku začnú, nikdy ju nevedia dotiahnuť do správneho krvavého konca. Nech sa poučia z kórejskeho parlamentu. Tam to pri bitkách skutočne žije, volajú svorne znechutení a oklamaní občania. Občania z Lunika IX sa vo svojej rezolúcii rozhorčujú, že keď ich

nejaký poslanec vozi na mítingy v autobusoch, kde im dá zajesť, vypiť a potom nechá fajne protestovať, čakajú od neho viac. Podľa nich je úbohé, aby niekoho len stiahol na zem zápasníckym chvatom, štyri razy mu zakričal: „Pozri sa mi do očí!“

Amnesty International v rámci plurality názorov pripravila pre svetové médiá protestný text. V ňom upozorňuje, že keby bola na Slovensku skutočná demokracia, tak sedia v skutočne správnej NR SR (Národná rada slovenských Rómov) len potom-

Parlamentná pasovačka bez konca

a pritom mu natrhol nohavice. Takto sa v slušnom parlamente nebije. Občania z Lunika IX na záver svojej rezolúcie zdôraznili, že keby sme od nich zvolili všetkých 150 poslancov, tak v slovenskom parlamente padajú facky a strieka krv ako v ázijských vyspelých demokraciách.

kovia vyvolených, ktorí k nám prišli z Indie. Tí sa nikdy nebijú. Len vždy v deň sociálnych dávok a potom ešte zopár dní, kým peniaze od štátu prepíjú. NR SR (stále ešte Národná rada Slovenskej republiky) reagovala na nepriaznivé odozvy nedokončenej ruvačky v parlamente.

S dávkou sebakritiky upozorňuje, že okrem spomínaného drobného incidentu dejú sa v posvätej budove na hradnom kopci ešte horšie veci. Poslanci si nosia do rokovacej sály ryžu a plastelínu. Cez verzatilky strieľajú po ostatných. (Verza-

indulonou a horčicou kľučky kancelárii. Vedenie parlamentu tieto priestupky riešilo doteraz tak, že pristihnutých poslalo za dvere. Bez dozoru sa však takmer všetci od nudy zhuľákali v parlamentnom bufete a potom fajčili na záchode. Predsedníctvo NR SR muselo teda zaviesť tvrdšie tresty. Prvým je výprask trstenicou po holom zadku pred zástupcami opozície a SMER-u. Ak to nepomôže, nasleduje namáčanie v koši v Dunaji pod parlamentom. Ak aj stredoveké výchovné prostriedky zlyhajú, ako konečné riešenie prichádzajú na rad nútené práce na Diabolských ostrovoch a upratovanie na Luniku IX.

Milan ZEMO

REFLEXIA

Ako jeden z prvých

Autor jednej z monografií, venovaných Júliusovi Bartfayovi, ju nazval Lyrik, ktorý prebásňoval skutočnosť. Výstižná charakteristika. Stačí dopovedať, že patrí medzi tých, čo stáli pri zrode nášho moderného sochárstva, že bol jedným z prvých akademicky vzdelaných výtvarníkov na Slovensku a tvorcom, čo v sochárstve uplatňoval expresívny a dynamický výraz – v kove, dreve i kameni.

Po štúdiách v Taliansku sa usadil v Nitre a veľmi rýchlo si tam získal priateľov, aj u miestnej nobility, bez ktorej sa výtvarníkom v tých časoch žilo obyčajne biedne. Keď prejavil chuť pokračovať v štúdiách vo vtedajšej mekke moderny – v Paríži, priatelia sa mu na cestu poskladali. Úspech zbierky bolo treba osláviť a s pútnikom sa rozlúčiť – ráno mladému sochárovi zostalo sotva na železničný lístok. Náhoda chcela, že sa cestou zoznámil s paňou z vyšších kruhov, ktorá ho pozvala do ich vidieckeho sídla, aby tam vytvoril bustu jej dcéry z kameňa alebo bronzu, materiál si mohol vybrať. Za honorár mohol ísť do Paríža a žiť tam pár týždňov, kým si nenájde vhodnú prácu. Tou sa o nedlho stala dielňa na zhotovovanie kópií sochárskych diel a reliéfnych portrétov – tu si ho všimol slávny parížsky sochár Antoine Bourdelle a vzal si ho za asistenta – v ateliéri i na parížskej akadémii. Zaujal ho najmä Bartfayov spôsob vyrezávania plastík z dreva – a to je čo povedať, lebo Bourdelle bol dokonalým majstrom dláta. Po troch rokoch mladého sochára zlákala Akadémia krásnych umení v Ríme, ale do Paríža sa ešte na dva roky vrátil – tak prišiel po vzniku Česko-Slovenska do vlasti zrelý tridsaťročný umelec, ktorý sa raz prevždy zaradil medzi veľkých mužov slovenskej plastiky, akými boli a zostali Štefunko, Majerský, Bán, Motoška, Pospíšil, s Ihrinským na čele a s ich „starším“ a skromným veľikánom Jánom Koniarkom. S Nitrou a tvorbou sa J. Bartfay navždy rozlúčil v deväťdesiatke, dávno predtým nám však zanechal okrem svojich diel aj nadaného syna – sochára Tibora Bartfaya.

(jč)

Ilustrácie: Hore – Július Bartfay: Autoportrét Dole – Július Bartfay: Portrét manželky (matka akad. soch. Tibora Bartfaya)

Príbeh famózneho huslistu a majstra SLUK-u Rinalda Oláha

Mali sme svojho Paganiniho

Ján ČOMAJ – Foto: archív autora

Skutočná osobnosť našej hudobnej tvorby a interpretácie v 20. storočí. Vyše tridsať rokov sólista Slovenského ľudového umeleckého kolektívu a primáš jeho ľudovej kapely, štvrtstoročie šéf orchestra. Nahrával v rozhlase, mal vlastné koncerty, komponoval technicky náročné virtuózne skladby pre husle a orchester. Veľký etnológ, filmár a fotograf profesor Karol Plicka nazval Rinalda už pred päťdesiatimi rokmi slovenským Paganinim.

Keď mal šesť-sedem rokov, hral všetky pesničky z Podpoľania spamäti, aj tie sladké odrhovačky, čo sa hrávali na dedinských zábavách do tanca. Uprosil otca, aby ho brával so sebou, keď tento cestár zo Zvolenskej Slatiny išiel príležitostne hrať na dajakú svadbu. Otec ani počul, tam sa pije, fajčí a huláka, to nie je prostredie pre môjho syna! Doma budeš! Otec odišiel a Rinaldo si začal do nohy. Keď sa otec nadržanom vrátil a žena mu zvestovala, čo chlapec vyvedol, Rinaldo vyskočil z posteľe a rozkričal sa: „Ak ma na druhú sobotu nevezmeš so sebou hrať, zatnem si aj do druhej nohy!“ Tak sa stal Rinaldo muzikantom.

■ MŮJ SPOLUŽIAK

Keď otec pobadal Rinaldovu úžasnú chuť hrať a pochopil, že im v rodine vyrastá nevšedný huslista, dal ho na hodiny k slatiniskému učiteľovi Ondrejovi Sokolovi. Ja som mal vtedy vari dva roky. Nemohol som tušiť, že presne o desať rokov bude Rinaldo mojim spolužiakom.

Cvičil odušu. Keď sa mu však – decká sú nálodové – občas hrať nechcelo, povzbudzoval ho v škole jeho triedny učiteľ pán Barabáš. Prvý Rinaldov anjel strážny. Presviedčal ho, že bez výdrže nikto nič nedosiahne, že on má veľikánsky talent a bolo by hriechom ho premrhať. Ak ešte chvíľu vydrží, bude lepší ako chýrni muzikanti Gašparovci-Hrisovci, mamini bratia z Očovej. Takto mu pospomínal muzikantov zo širokej rodiny a prorokoval, že on všetkých prekoná. A Rinaldo mal v sebe od mala ctížiadosť, zapáčilo sa mu byť v rodine najlepším!

Keď jeho prvý učiteľ husľovej hry Sokol zistil, že už Rinaldovi nemá čo dať, že ten šestnásťročný chlapec je lepší ako on, zaviedol ho do hudobnej školy vo Zvolene k profesorovi Končekovi. Náhoda chcela, že sme mali hodiny spolu. Ja som mal dvanásť, on bol oveľa starší, štyri či päť rokov je v tomto veku priepastný rozdiel, ale napočudovanie sme zostali kamaráti po celý život. Aj keď nás život odvíjal do iných končín, vedeli sme o sebe. Rinaldo po roku u profesora Končeka mal svoj koncert v Národnom dome

v Banskej Bystrici a ja dodnes neviem na husliach poriadne hrať.

V roku 1947 ho prijali na pražské konzervatórium rovno do tretieho ročníka a na prvom svetovom festivale mládeže v Prahe mal už svoju kapelu. O dva roky bol primášom ľudovej hudby SLUK-u a o nedlho aj koncertným majstrom celého orchestra. Medzitým absolvoval koncertné turné s klasickými skladbami – Paganiniho Capriccio I. až V., Bachovo Prelúdium E-dur, Sarasateho Cigánske melódie a čo ja viem čo ešte – a medzi to zaraďoval svoje skladby, najčastejšie asi geniálne Diablove prsty, ktoré sa rokmi stali skúškou dospelosti pre každého veľkého huslistu, ak chce byť technicky dokonalý.

■ PUTOVANIE SVETOM

V SLUK-u sa ešte na Sliaci, potom už v Rusovciach zišlo vtedy veľa skvelých ľudí – skladateľ a etnograf Pavol Tonkovič, režisér a etnológ Emil Rusko, skladateľ a upravovateľ ľudových melódií Alexander Moyzes, skladateľ a dirigent Milan Novák, tanečný pedagóg Štefan Tóth, vynikajúci tanečníci, z ktorých sa o nedlho stali nezabudnuteľní choreografi, Martin Ťapák a Juraj Kubánka, nezabudnuteľná tanečnica Heda Melicherová. Spomínam ich aj preto, lebo radi rýchlo zabúdame. To bol pre Rinalda ďalší umelecký skok. Po dvoch rokoch musel Rinaldo narukovať – našťastie približne vtedy odišiel Milan Novák, stal sa šéfom Vojenského umeleckého súboru a vzal si prirodzene Rinalda k sebe. Koncom päťdesiateho prvého sa do SLUK-u vrátil a pôsobil tu rovných tridsať rokov.

■ MRENICOVE ČRIEPKY

Keď som pred tromi rokmi chystal knihu o jeho mladšom bratrancovi a nástupcovi v SLUK-u Jánovi Berkym-Mrenicovi (Janko umrel tesne pred dokončením rukopisu, dorabali sme ho s jeho dcérkou a synom), tento ďalší famózny podpoľiansky muzikant, ibaže zblížša k Poľane z Očovej, mi pospomínal veľa príhod, ktoré s Rinaldom zažil po svete i doma. Jednu si dovoľím reprodukovať.

„Cez dovolenku, keď sme boli v rodnom kraji, nás neraz priatelia

doslova prinútili ísť niekam hrať. Raz to bolo u Paľa Slúku, kde sa vždy v lete schádzali lazníci z okolia. Nehrali sme tam prvý raz. A vždy to bola explózia vrchárskej vitality a dobrej mysle, muziky a tanca, počas ktorej nik nerátal, koľko pohárikov pálenky na osobu sa vypilo. Dost’.

Aj v túto noc počas tanečnej pauzy sme šli hrať k stolom. Objednal si prvý stôl. Hrali sme. Druhý, tretí... Dakde aj hodili čosi do basy. Až pri jednom vzdialenejšom stole ktosi zamával stokorunáčkou. Hneď sme sa ta aj pobrali, muzikant musí ísť ta, kde šuchocú peniažky. Chlap, čo zamával stokorunáčkou, si od srdca zaspieval, pridali sa aj jeho kamaráti. Bolo ich veľa, plný dlhý stôl a každý so stokorunáčkou v ruke volal k sebe primáša Rinalda. Hrali sme ako strhani. Basa sa plnila stovkami.

Nadržanom ju Rinaldo kázal vypucovať. Peniaze sa dali na hromadu a delili sa dokola – tebe sto, tebe sto, tebe sto..., a potom znova, aj piatykrát. Toľko stokorunáčok som na jednej zábave jakživ nevidel. Muzikanti by už inak padali únavou, ale pohľad na to bohatstvo ich držal na nohách. Iba basista Miňo bol akýsi nesvoj. Len naraz vravi: Chlapi, mne sa tie peniaze nepozdávajú! Zahriakli sme ho. Ten však vzal za hrst bankoviek a opáčil jednu. Vymením tieto stovky za päťdesiatkorunáčky!

Potmhúď. Zistil, že takmer všetky boli falošné.

Až potom sa prišlo na to, že na lazníckej zábave sedeli aj filmári, ktorí v okolí nakrúcali – a tie bankovky boli rekvizity! Chlapi si spravili psinu na úkor chudákov muzikantov, čo hrali do strhania celú noc, a tešili sa, koľké peniaze donesú ženám. Jediný, čo sa z toho smial do popuku, bol Rinaldo Oláh. Dobrák od kosti. Večné chlapčisko.“

■ ZÁSKOK VO FILHARMÓNII

Raz v Slovenskej filharmónii nečakane vypadol prvý huslista a ešte aj jeho kolega od pultu bol už dlhšie choro. Vedenie filharmónie požiadalo Rinalda, aby prvého huslistu zaskočil. Mal na nácvik tri dni. Naostro odohral celý part koncertného majstra bez nôt, pozorne sledujúci dirigenta. A bez jedinej chybičky. Dirigent si všimol, že Rinaldo ho pozorne sleduje a vôbec sa nedíva do nôt. Div nepadol z nôt, keď zistil, že sa ani nemozol do nôt dívať, lebo nijaké nemal, na pulte stál len prázdny obal. Po koncerte sa Oláha pýtal, či tú skladbu už niekedy ako prvý huslista hral. Zamrmlal, že nie, ale že cvičil denne štrnásť hodín, takže za tri dni to hralo zvládol.

Jeden zo slávnych tanečníkov SLUK-u Ján Petrenka raz napísal historku z amerického zájazdu. Náš krajský farár pozval skupinu slúkárov na návštevu a po pohostení na fare im ukázal kostol, klubovňu pod kostolom a malé krajské slovenské múzeum. Rinaldo si v kostole pokľakol a začal sa modliť. Vtom prišiel kostolník a natrčil mu čosi ako náš zvonček. Rinaldo mlčky vytiahol päť dolárov, strčil ich tam a modlil sa ďalej. Ktosi mu pošepkal, že tam sa nedávajú peniaze ako u nás, ale lístočky, na ktoré si veriaci napíše svoje želanie k Bohu. A teraz Boh nebude vedieť, o čo Rinaldo Boha prosí. Rindo, ako ho priatelia volali, pokojne odpovedal: „Nič to, kostolík si peniaze zaslúži a Boh aj tak dobre vie, čo si želim. Aby som hral božsky.“

■ V SALÓNE KRÁĽOVNEJ

Keď prišiel na dovolenku domov a sadol si s kamarátmi, vedel im do

noci rozprávať príbehy z ciest. Napríklad ako hral belgickej kráľovnej, ktorá si ho po koncerte pozvala do svojho salónu, aby jej a úzkemu rodinnému kruhu zahrál ešte niečo navyše.

Hral, čo si panovníčka želala, aj to, čo si myslel, že ju poteší – povedzme Škovránka. Záver už hral s husľami za chrbtom. Veličenstvo bolo uveličené. Keď jej chcel na rozlúčku pobožkať ruku, ona pobožkala ruku jemu.

Šesťdesiatku oslavoval koncertom v Slovenskom inštitúte v Prahe. Trval asi hodinu. Potlesk nemal konca. Prišiel teda až na kraj pódia, tesne k publiku a prerušiac ovácie povedal: „Ďakujem vám za pozornosť a potlesk. Nenáhlím sa nikam, ak ma teda chcete ešte chvíľu počúvať, povedzte, čo mám zahráť. Pokúsím sa vám vyhovieť.“

V prvom rade sedela akási významná česká hudobná kritička. Susedka povedala: „Ten si ale trúfa!“ Začul to Janko Petrenka a pošepol jej: „Vyčkajte, milá pani, uvidíte!“

Ludia si rozkazovali. Zväčša nemeckých a českých klasikov. Rinaldo zahrál všetko. Všetko mal našťudované. Nič neimprovizoval. Tento prídivok trval ďalšiu hodinu a ľudia sa stále nechceli rozísť. Pani, čo sedela pri Petrenkovi, už celkom iným tónom výkon komentovala: „To azda ani nie je možné. On všetko zahrál a bez chyby. Ani raz nepovedal: Nevieam, prepáčte.“

■ ODOPOČINKY DOMA

Kým mu žila mama, po každom veľkom a náročnom zájazde chodieval si oddýchnuť k nej. Až o dva-tri dni oddýchnuť, svieži a bez zájazdového napätia išiel za manželkou. Miloval tieto návraty do rodného domu. Doma všetko voňalo čistotou, matka sa mu celá venovala, obskakovala ho, nenechala ho nikým vyrušiť, keď si po obede zdriemol. Už roky žila sama. Rinaldov otec zahynul už dávno predtým rukou neznámeho vraha, zločin sa nikdy neobjasnil. Až keď si Rinaldo pospal, mohli ho vyrušiť kamaráti. A prípadne aj vyťahnuť z domu. Mama neprotestovala, iba sa smutne pozerala, ako smerujú ku krčme. Nedalo jej však, aby za nimi nezakričala: „Chlapi, ale s mierou!“

Viesť celé roky ľudovú kapelu SLUK-u a zároveň byť koncertným majstrom orchestra bolo nad ľudské sily. Kapelu po čase prevzal Pavol Bertók a po ňom na dlhé roky jeho najmladší mladší kamarát a zároveň bratranec Ján Berky-Mrenica.

Keď v SLUK-u skončil, za živý svet nevedel, čo má robiť so svojim veľkým telom a širokou dušou. Kamarátov bola zálaha, aj takých, čo ho ustavične lákali na pohárik – pozvanie obyčajne nevedel odmietnuť. Veľký umelec sa tvorivo, zdravotne i psychicky dostával do čoraz hlbšej krízy. Sedemdesiatšesťročný nás napokon opustil. Ján Berky-Mrenica a Janko Petrenka mu vystrojili pohreb – najprv vo Zvolenskej Slatine, potom v bratislavskom krematóriu. Mladý Janko Berky-Mrenica sa s ním husľami rozlúčil za všetkých.

Foto obrazu Františka Muchu

Chrám sv. Mikuláša má unikátny, obojstranne maľovaný ikonostas

Stavebný klenot pod vysokými lipami

Eva KRÁLOVÁ, Ivana LISICKÁ – Foto: autorky

Drevený gréckokatolícky Chrám sv. Mikuláša v Bodružale patrí k najstarším dreveným chrámom na Slovensku. Jeho výstavba sa datuje do roku 1658. Patrónom chrámu je biskup a divotvorca Mikuláš. Svätý Mikuláš sa stal okolo roku 300 biskupom v Myre v Malej Ázii a vyznačoval sa nesmiernou dobročinnosťou. Je jedným z najobľúbenejších svätcov.

Chrám stojí na nevysokom skalnom ostrohu nad dedinkou, učepeňou v údolí. Pod ním a v susedstve je cintorín. Areál chrámu je obohnávaný drevenou ohradou so šindľovou striedkou. Vstupuje sa doň krytou drevenou brávkou takmer kruhového pôdorysu. Okolo severnej hranice areálu sú vysadené vysoké lipy, ktoré chránia chrám od chladných vetrov.

Je to trojpriestorová zrubová stavba lemkovského typu. Má vysokú vežu so zvonnicou, širšiu štvorcovú loď a menšie štvorcové presbytérium. Nad každým z priestorov vyrastá samostatná strecha pyramidálneho tvaru, pričom spolu vytvárajú pozdĺžne prepojené trojvežie. Veža i steny chrámu sú z vonkajšej strany pokryté zvislo kladenými doskami s latkovým pre-

krytím styčných špár. V zvonovej komore s malými ozvučnými otvormi vo vrchole veže sa nachádzajú tri zvony – najstarší je z roku 1759.

■ ROZDELENÝ UČITEL

Strechy všetkých troch veží sú obložené šindľou a vrcholá makovičkami s kovanými, bohato zdobenými krížmi. Vnútrotný troj-

priestor chrámu sa rozlišuje nielen funkciou jednotlivých častí, ale aj jeho výškou a výzdobou. Vstupná predsieň pod vežou je prostá, nízka, bez okien. Loď je plošne najväčšia, osvetľuje ju združené dvojokno v hornej časti južnej steny, výšku priestoru zväčšuje kónicky vyrastajúca konštrukcia stropu (náznak klenby). Loď od svätyně oddeľuje ikonostas. Vo svätyni, osvetlenej dvoma malými štvorcovými oknami, je umiestnený obradný stôl s oltárom. Do svätyně má vstup len kňaz. Ikonostas je najvýraznejšou časťou chrámu. V bodružalskom chráme je jedinečný a výnimočný tým, že ako jediný známy ikonostas je maľovaný z oboch strán. Na zadnú stranu ikonostasu z 17. storočia v 18. storočí namaľovali ikony súčasného ikonostasu. V roku 1968 bola ikona Krista Učiteľa rozdelená na dve časti tak, že rozrezaním obojstranne maľovanej dosky vznikli dve samostatné ikony. Pôvodne zadná časť dosky, ikona sv. Pavla s inými učeníkmi, je umiestnená na južnej stene lode chrámu. Pre možné riziko rozlomenia dosiek, a tým nezvratné poškodenie ikonostasu sa však upustilo od oddeľovania ostatných ikon.

■ PATRÓN ARCHIEPARCHIE

Ikonostas je štvorradový, rozmiestnený na štyroch poschodiach. V prízemnej časti sú tri dverné otvory, prepájajúce svätyniu s loďou. Severné diakonské dvere majú na ostení namaľované postavy sv. Vavrince a sv. Vincenta. Centrálne cárské dvere sú dvojkrídlové, bohato vyrezávané a zlátene. V reze dverí je osadených šesť maľovaných medailónov – ikon. Na ostení cárskych dverí sú zobrazení svätý Bazil Veľký a svätý Ján Zlatousta, nad nimi v hornej časti je Boh Otec. Ikony v ikonostase sú zoradené vždy podľa záväzných pravidiel. Hlavný (prvý) rad obsahuje ikony (zľava): Krst Krista – Bohorodička s Ježišom na rukách (tzv. Hodigitria) – Kristus Učiteľ – patrón chrámu svätý Mikuláš. V zostave ikonostasu je rešpektované ikonopisecké pravidlo,

podľa ktorého na každom ikonostase ako prvá ikona zľava je vždy ikona svätého Mikuláša, patróna byzantskej cirkvi. Výnimku z tohto pravidla tvorí jediný prípad, keď chrám je zasvätený práve svätému Mikulášovi. Vtedy sa ikona svätého Mikuláša presúva na miesto patróna chrámu – to je úplne vpravo – a na jej miesto nastupuje ikona svätého Jána Krstiteľa, patróna Prešovskej archieparchie. Na podstavcoch pod hlavným radom sú umiestnené ikony svätého archanjela Michala a svätého biskupa Mikuláša.

Druhý rad ikonostasu obsahuje dvanásť najväčších sviatkov liturgického roka (prazdniky), s Poslednou večerou uprostred. Tretí, apoštolský rad obsahuje ikony svätých apoštolov. V strede sa nachádza ikona Krista Veľkého. Štvrtý rad obsahuje šesť medailónov s dvojicami postáv starozákonných prorokov. Uprostred je ikona Krista na kríži. Nezvyčajnou vzácnosťou tohto chrámu je nástenná maľba z 18. storočia na severnej stene lode, ktorá zobrazuje Posledný súd a Ukrižovanie.

■ PÔSOBIVÉ DIELO

Chrám svätého Mikuláša svojou architektúrou, členením i výtvarným poňatím dokumentuje špecifický prejav tradičnej religióznej architektúry rôznych etník, ktorý sa vyformoval ako vzájomný prienik latinskej a byzantskej kultúry, aký sa v iných častiach Európy nevyskytuje. Výsledkom je aj tento chrám, ktorý svojím výtvarným poňatím a konštrukčno-technologickým zhotovením patrí k najlepším príkladom európskej druhej religióznej architektúry obdobia 17. a 18. storočia. Jeho vzhľad a konštrukcia vychádzali z miestnych tradícií, no v jeho dekorácii sa prejavuje vplyv oficiálneho dobového slohu baroka materiálovo a technologicky transponovaného do jedinečného výtvarno-emočného výrazu. Chrám bol upravený v 18. storočí, obnovený v roku 1902, ďalej po vojne v roku 1945 a naposledy v rokoch 2004 až 2008. Ikonostas bol reštaurovaný v roku 1995 a nástenné maľby v roku 2012.

Nezvyčajné potulky po krajine zlata, striebra a medi

Tajomstvo baníckeho „šachtágu“

V. časť

Milan AUGUSTÍN – Foto: internet, zdroj: mikovini.sk

Keď osvietená cisárovna Mária Terézia po zrelej úvahe a na základe rozsiahlych porád s významnými osobnosťami tých čias vydala patent o založení Baníckej akadémie, prvej vysokej baníckej školy nielen v jej mocnárstve, ale aj v Európe, nebola to náhoda. Banícke stredné školstvo už pôsobilo skôr, najmä v lokalite Vindšacht, ktorá bola významným bansko-hutníckym strediskom.

Len táto šachta produkovala striebro najvyššej kvality s objemom 6 000 kilogramov ročne, ktoré sa delilo na dve časti. Jednu spracovávala Kremnická mincovňa a na jej razbách sa nachádza výrazné „B“. Druhú zúžitkovávala na toliarové razby vienedská cisárska mincovňa, ktorá mala označenie veľké „A“. Toliarové razby cisárovej boli takými obľúbenými finančnými ekvivalentmi, že táto mena obieha po celom východnom Stredomorí, Levante, ale aj po severnej Afrike a Etiópii, kde bola oficiálne zrušená až v 20. storočí. Taller, teda toliar, dal meno americkému doláru a dodnes sú štyri štáty Únie, kde sú toliarové mariánske platnou menou, ktorú však vykupujú ako raritu americkí zberatelia...

Kde všade nájdete slovenské striebro a aké osudy taja tieto mince?

■ BANSKÁ AKADÉMIA

Založením Banskej akadémie vznikla nielen ojedinelá medzinárodná učená spoločnosť, ktorú tvoril profesorský zbor, ale študenti sa sem prichádzali naučiť banskému, hutníckemu a meračskému umeniu. No nielen to. Učili sa tiež pestovať lesy, mechaniku, stavať stroje, ako i vykonávať vrtné práce. Vytvorili si aj svoj študentský štát a organizované

formy študentského života. Jednou z dôležitých akcií bol banícky šachtág, kde sa stretávala študentská spoločnosť od najvyšších ročníkov, cez takzvaných „večných študentov“ až po na akadémiu čerstvo nastúpených „fuchsov“. Ceremonia sa začínala plačlivým spevom zboru z jednotlivých tablíc: „Nemáme prezídium, nemáme prezídium...“ Vzápätí začali padať návrhy na prijatie do „slávneho a neomylného prezídia banského šachtágu“. Nasledovalo vyhlásenie programu, zaspievala sa banícka hymna, študentská hymna Gaudeamus igitur, ale aj mnohé ďalšie banícke piesne, často i so štekľivým obsahom. Nechýbal ani „pivný súboj“ vybraného kandidáta. Víťaz bojoval so „zvyškom sveta“ a svoje víťazstvo preukázal prázdny prevráteným pohárom, zdvihnutým nad hlavu.

■ ŠTUDENSKÝ ŽIVOT

Všetky udalosti študentského života až po poslednú štátnicu, ale aj plesy, zábavy, mnohokrát i pohreby a ošemetné záležitosti sa riešili a pertraktovali v študentskej krčme Steigubenn, teda na „Štajgrubni“. V akademickom prostredí sa odovzdávali po poslednej štátnici adeptom na ukončenie vysokoškolského štúdia zelené jedľové vetvičky

s vyšitou zelenou stužkou. Po zániku Baníckej akadémie oživil tento zvyk povestné stužkové zábavy na banskoštiavnických stredných školách – baníckej, lesníckej a chemickej – a málokto vie, že práve odtiaľ sa tradícia maturitných zelených stužiek rozšírila do celého povojnového Československa.

Vráťme sa však k starším tradíciám. Vysoké a neomylné prezídium káralo neporiadnikov a učilo novoprijatých „fuchsov“, ako sa majú správať. Udeľovalo tresty od „pivnej impotencie“, cez vypitie mlieka, vody až po „stratu čti“, keď si nehodný študent musel posediť v symbolickej latrine pred očami všetkých.

Banské „šachtágy“ sa teda konajú od čias existencie Banskej akadémie až po dnešok. Prijímajú sa na nich do baníckeho stavu rôzni ľudia – potentáti, ale i obyčajní poctiví a dobrí našinci. Niektorí dostávajú aj svoje symbolické mená, na iných sa v návale povinností akosi zabúda, a tak akoby bezmenní strácajú sa v bežných dejinách života.

■ ŠTIAVNICKÉ TRADÍCIE

Štiavnickina, teda tá echťovná, sa pomaly vytratila z miestneho žargónu, stráca sa jej jazyková vôňa a chuť. Nepozná mákčene, niekedy

Dobová ilustrácia budovy Baníckej akadémie.

ani ďalšiu interpunkciu a nezasvätený často ani netuší, čo si ten ozajstný „Náčov potomok“ vlastne v tom konzume pýta. „Nak mi, prosím ich, dajú cibéne, omastok na haluške a fajnú múku na štiarc...“ No kto by tomu už len rozumel? Ale „šachtág“ zotrval po dnešný čas a učí ľudí tam prítomných piť pivo podľa predpisov a „foršriftu“, ktorý je dokonca kodifikovaný prísny Pivným zákonom, novelizovaným v roku 2001. A tak sa pije pivo po diagonálu, ale aj na kytičku, prípadne na ex! Osobitý svet ozajstných študentov, žiaľ, zanikol, zostali len torzá tradície, ktorú nie vždy a šťastne vedia napodobniť tvorcovia „šachtágu“. Ale načo kritizovať. Dobré prežije a na zlé sa zabudne. A tak aj dnes musia vybrať adepty prijatí do baníckeho stavu vystúpiť na sud, privedení za ucho svojim krstným otcom. Následne sa potúžia pivom a musia sa nielen predstaviť, ale aj pobaviť a poučiť slávnú „sesiu“. Potom musia skočiť cez „ošliador“, pôvodne kožený chránič baníka, ktorý sa nosil ako súčasť jeho uniformy. A odrazu máte

nového člena baníckej spoločnosti, či skôr baníckeho bratstva. Mnohí to berú ako folklórny prvok, ktorý zažijú v Banskej Štiavnici, Košiciach či v inej baníckej lokalite. Osvietená cisárovna skrátka vedela, čo potrebuje najbohatšia časť jej impéria Horné Uhorsko, teda Slovensko.

■ ROVNÝ S ROVNÝMI

Banici – deti podzemia – v pote tváre a so smrťou za chrbtom sa údermi kladiva krok za krokom prebávali do útrov tejto zeme, aby vydobyli „predrahý kov“. Nie pre svoju slávu, ale pre svoje živobytie a živobytie svojich najbližších. Lebo na prácu a jej výsledky nadväzuje aj práca iných... Zdar Boh vám všetkým, ktorí si to uvedomujete, Gluck auf, ale aj Jó szerenczét... Kto sfára, je rovný s rovnými. Svet baníkov je spoločný pre všetkých, visia na jednom lane, jedna smrť na nich číha, ale aj spoločná radosť, lebo taký bol život baníkov, banských študentov, akademikov, ale aj profesorov. Vivat akademia, vivat professores, Vivat „šachtág“ náš pamätlivý...

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

PRESEDA, Peter a ja

V matičnom hnutí viac ako hoci kde inde sa musí dbať na tradície, históriu a osobnosti. Jednou z najväčších, ak nie najväčšou bol prvý moderný tradicionalista Matice, jej tajomník, kultúrny manažér a správca J. C. Hronský, skvelý SPISOVATEL, PUBLICISTA, REDAKTOR a hlavne VIZIONÁR. Ten zaručene vedel, aj čo iní nevedeli, videl, aj čo iní nevideli, počul, aj čo iní nepočuli, jednoducho tušil netušené. V jeho geniálnom mozgu sa okrem iného zrodil projekt Slovenskej národnej knižnice, ktorý realizoval so svojimi matičnými spolupracovníkmi (J. Cincík, F. Hrušovský, A. A. Banič) v roku 1941 v Turčianskom Svätom Martine. Tak sa popri Matici snažil vybudovať z národných kultúrnych inštitúcií (Slovenské národné múzeum, Slovenské národné divadlo, Slovenská národná knižnica) duchovnú oporu nášho národa v období jeho prvej štátnosti. A to bol Hronskýho „vojnový zločin“, emancipovanie sa Slovákov prostredníctvom kultúry to sa proste neodpúšťalo, naopak, to sa tvrdo trestalo... Dnes všetci vieme, ako Hronského kauza dopadla...

Písal sa rok 1954 a v Martine česko-slovenskí stalinistickí vodcovia umelo vyfabrikovali fúziu Matice slovenskej, teda toho, čo z nej zostalo, so Slovenskou národnou knižnicou. Prišiel rok 1989 aj 1990, komunizmus údajne padol, mali sme sa vyrovnáť so svojou temnou minulosťou. Mala sa vyrovnáť aj Matica s národnou knižnicou, ale ktože by sa pre myšlienku vzdával tučných štátnych dotácií, komuže by záležalo na duchovnej opore národa, ergo štandardnom systéme funkčných štátnych národných kultúrnych inštitúcií, vrátane knižnice? Veď Hronský a väčšina jeho exilových pracovníkov bola fyzicky mŕtva.

Nie však ich dielo, ich myšlienky, ich zámery, ich vízie. A tak sme prišli ja a Peter, myslím na súčasného tajomníka Matice Petra Cabadaja, a v roku 2000 i našou zásluhou sa presne v intencióch Hronského ducha zrodila popri Matici slovenskej v Martine aj Slovenská národná knižnica. Sme, ja a Peter, ľudia bez straníckej a inej minulosti, vždy sa potulujúci len v kultúrnych sférach. A teraz od januára 2013 obaja pôsobíme v inštitučnej zložke Matice z iniciatívy jej predsedu, aby sme mu ju pomohli vyvliecť z hlbokéj odbornej i intelektuálnej krízy, za ktorú nesie plnú zodpovednosť bývalé matičné vedenie. Len preto sme (po boku predsedu) v martinskej Matici Peter a ja.

SÚŤAŽ

Vážení čitatelia! Opäť sme pre vás pripravili súťaž, v ktorej môžete získať zaujímavé ceny!

Súťažná otázka:

Tipnite si, koľko členov bude evidovať Matica slovenská k 30. 9. 2013?

Víťazom bude ten, ktorého tip bude najbližšie k skutočnosti. Víťaz vyhrá knihu z Vydavateľstva Matice slovenskej a ročné predplatné SNN. Vaše tipy posielajte do 30. 9. 2013 na emailovú adresu sutaz@matica.sk spolu s vašimi kontaktnými údajmi.

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

PIATY ROČNÍK SPLAVU HRONA

Výročný 5. ročník splavu Hrona mladých matičiarov zo Zvolena sa uskutočnil druhý augustový víkend. Počasie nám prialo a od skorého rána bolo slnečno a teplo. Začiatok bol už tradične v Nemeckej, prvý deň sme zavŕšili v kempingu vo Vlkánovej a cieľom druhého dňa i celej akcie bola Hronská Dúbrava. Na začiatku splavu všetkých zúčastnených privítal predseda MO MS vo Zvolene Ing. Branislav Husár. Pripomenul, že MS oslavuje 150. výročie svojho vzniku a zúčastnení tento fakt ocenili potleskom. Upozornil všetkých, aby si dávali pri splavovaní pozor, a vyjadril presvedčenie, že akcia bude mať úspešný priebeh. Tohto roku bolo na podujatí tridsať, zväčša mladých ľudí, väčšina z nich matičiari zo Zvolena, Zvolenskej Slatiny, potom z Hriňovej, Kriváňa a Liptova. Pre veľký záujem sme sa rozhodli pribrať do skupiny aj starších matičiarov. Nalodili sme sa a vyrazili v ústrety výzve zvanej Hron. Splav prebiehal veľmi pokojne a hladko, pretože prúd Hrona nebol veľmi silný. Pri Čertovej skale sme sa zastavili a viacerí zo zúčastnených neodolali zoskoku z tejto skaly rovno do Hrona. Za horúceho slnečného počasia to bolo príjemným osviežením. Večer sme doplávali do Vlkánovej, kde sme si rozložili stany a posilnili sme sa v miestnej reštaurácii. Keďže prvý deň bol dosť náročný, väčšina išla po večeri spať. Druhý deň nás privítal mierne zvýšený tok Hrona. Naskákali sme do člnov a vydali sa na cestu. Hron nás hnal dopredu, striedali sa úseky, kde bola rieka pomalá, rozvodnená do strán, s úsekmi, kde sa prítok zrýchľoval, vznikali pereje, preto boli veľmi náročné, ale aj zábavné. Naše splavovanie sme zakončili v Hronskej Dúbrave a po odovzdaní lodí sme sa

vlakom odviezli do Zvolena. Ďalší, 6. ročník splavu Hrona sa uskutoční na budúci rok prvý alebo druhý augustový víkend. Pozývame všetkých mladých aj starších matičiarov, aby sa k nám pridali.

Branislav HUSÁR

ALEJA DEJATEĽOV OPĚT OŽILA

Miestny odbor Matice slovenskej v Rimavskej Sobote v spolupráci s Mestským kultúrnym strediskom zorganizovali 4. septembra 2013 o 12.30 h v Aleji dejateľov stretnutie žiakov, študentov, členov výboru Miestneho odboru Matice slovenskej, matičiarov a obyvateľov pri príležitosti významných jubilej dejateľov nášho regiónu. Na stretnutí prítomných privítala predsedníčka MO MS E. Nebusová. Prvý príspevok o báseň si pripravili žiaci zo Základnej školy P. K. Hostinského k 140. výročiu úmrtia spisovateľa, novinára a redaktora SNN Petra Kellnera-Hostinského. Ďalší príspevok prečítala študentka SOŠ obchodu a služieb a bol venovaný Samuelovi Reussovi, ktorý pôsobil ako etnograf, historik a člen Učenej spoločnosti malohontskej. Študoval na Gymnázium v Ožďanoch, Kežmarku a bol kaplánom v Tisovci a farárom v Kraskove a Revúcej. Učenej spoločnosti malohontskej, ktorej spoluzakladateľom bol Ján Feješ, publicista, právnik obdobia osvietenstva a úradník Gemerskej a Malohontskej stolice, bol venovaný ďalší príspevok. Zaujímalo sa o spoločenskú problematiku, snažil sa zlepšiť sociálne postavenie ľudu organizovanou výchovou a osvetou v oblasti zdravotníctva. V poslednom príspevku, ktorý prečítal člen výboru I. Hazucha, sme si pripomenuli učiteľa, publicistu a odborného pracovníka Júliusa Bolfika pri príležitosti 20. výročia jeho úmrtia. Bol zakladateľ Gemerskej vlastivednej

spoločnosti, ktorú viedol 25 rokov, jej predsedom a redaktorom revue Obzor Gemera. Žiaci zo Základnej školy, ktorá nesie meno P. K. Hostinského, položili kyticu kvetov k jeho buste. Na záver stretnutia zaznela hymnická pieseň Kto za pravdu horí.

Elena NEBUSOVÁ

MATIČIARI V NOVÁČANOCH

Pre Miestny odbor Matice slovenskej v Nováčanoch v okrese Košice-okolie bol 30. august 2013 významným dňom. Výbor MO MS si naplánoval na tento deň valné zhromaždenie. Konalo sa v miestnosti ľudových tradícií MO MS, ktorá sa nachádza v kultúrnom stredisku obce. Miestny odbor Matice slovenskej v Nováčanoch má registrovaných celkom tridsať členov. Zhromaždenie viedla predsedníčka MO MS Ing. Darina Handzoková, ktorá privítala všetkých prítomných. Zvlášť starostku obce a pracovníka MS pre región Moldava nad Bodvou, ktorý pracuje pod vedením D MS v Rožňave. Program schôdze rokovania bol spracovaný v súlade s pokynmi členského ústredia MS. Po prednesení správ o činnosti a hospodárení MO MS nasledovala voľba nového výboru a predsedu. Hlasovaním sa prítomní členovia rozhodli pre členov pôvodného výboru a taktiež jednohlasne zvolili za predsedníčku MO MS Ing. Darinu Handzokovú, ktorá voľbu prijala a vrelo poďakovala za dôveru. Sprestrením valného zhromaždenia bolo vystúpenie ženskej speváckej skupiny Babinec, ktorá ľudovými piesňami pozdvihla náladu všetkým prítomným. Blahoželáme staronovému členom výboru i predsedníčke MO MS a prajeme veľa síl a elánu do tvorivej práce s deťmi a mládežou. V mladej generácii je budúcnosť nielen MO MS, ale celej našej spoločnosti.

Miroslav SPIŠÁK

PRIPOMÍNAME SI

21. septembra

– pred 125 rokmi (1888) sa v Kostolišti (Kiripolec) na Záhorí narodil národný umelec Martin Benka, skvelý maliar a ilustrátor, monumentalista slovenskej krajiny

22. septembra

– pred 195 rokmi (1818) pápež Pius VII. zriadil prešovské gréckokatolícke biskupstvo

– slovenský politik a čs. premiér Milan Hodža sa pred 75 rokmi (1938) vzdal funkcie a s ním odstúpila aj vláda; novým premiérom sa stal legionár z prvej svetovej vojny generál Syrový

– pätnásť rokov, čo pri autohavárii zahynul skvelý maliar, galandovec Milan Paštéka (1931 – 1998)

23. septembra

– v roku 1928 na Bradle slávnostne odhalili mohylu Milana Rastislava Štefánika, projektovanú architektom Dušanom Jurkovičom, na pietnej prítomnosti sa zúčastnili mnohí štátni predstavitelia, diplomatickí zástupcovia zo sveta a osobnosti kultúry, prezident T. G. Masaryk napriek pozvaniu, vraj pre porušenie protokolu, na odhalenie neprišiel; 85. výročie

– pred 75 rokmi (1938) vyhlásila vláda všeobecnú mobilizáciu dvadsiatich vojenských ročníkov, záložníci sa museli hlásiť vo svojich útvaroch do dvoch dní, stav armády sa tak zvýšil na 34 divízií, dislokovaných na hraniciach s Nemeckom, Maďarskom a Poľskom

24. septembra

– v novej čs. vláde pred 75 rokmi boli dvaja Slováci, ministri bez kresla: finančný odborník Imrich Karvaš a zástupca HSLŠ Matúš Černák

25. septembra

– pred 350 rokmi (1663) po dlhom obliehaní vydali obrancovia Nové Zámky Turkom, keď pre veľký počet ranených, ktorí potrebovali pomoc, dohodol veliteľ obrany mesta Adam Forgáč dôstojné podmienky kapitulácie, najmä že veľkovezír Ahmed umožní všetkým 2 500 vojakom odchod so zbraňou; udalosť mala veľký ohlas v Európe, lebo pád pevnosti otváral Turkom cestu na sever

– pred 1105 rokmi sa narodil Eugen Suchoň (1908 – 1993), najvýznamnejší slovenský hudobný skladateľ, národný umelec

26. septembra

– v roku 1893 vznikla v Chicagu Matica slovenská v Amerike; 120. výročie

– pred 95 rokmi Dr. E. Beneš oznámil v Paríži vytvorenie dočasnej česko-slovenskej vlády, jej predsedom bol T. G. Masaryk, ministrom zahraničia Beneš, M. R. Štefánik, ktorý práve smeroval z USA cez Japonsko k našim légiiám na Sibíri, mal kreslo ministra vojny

– v roku 1948 sa narodil Vladimír Remek, po otcovi Slovák, náš prvý kozmonaut

– pred piatimi rokmi umrel americký filmový herec Paul Newman, matka bola Slovenka z Ptičia pri Humennom

27. septembra

– pred štyridsiatimi rokmi zomrel vo Washingtone slovenský diplomat a publicista Štefan Osuský (1889 – 1973)

(jč)

DOM MATICE SLOVENSKEJ V BRATISLAVE

Vás pozýva na spomienkovú slávnosť na počesť
Andreja Hlinku, kňaza, národného buditeľa a politika,
pri príležitosti 149. výročia jeho narodenia v rámci Dní Andreja Hlinku v Ružinov

V PAMÄTI ODKAZ ŽIJE

Dom kultúry Ružinov 25. septembra 2013 o 18.00 h

V hudobno-slovnom pásme vystúpia Jozef Šimonovič a folklórny súbor Liptov

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filialna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Drahošlav MACHALA, Andrej STRÝČEK, Štefan SUCHÝ, Jozef ŠIMONOVÍČ. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@sposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.